ជំពូកទី១

បទបរិហារកេរ្តិ៍ជាសាធារណៈ

១. ប្រវត្តិច្បាប់

សេរីភាពនៃការនិយាយ បញ្ចេញមតិ និងការបោះពុម្ពផ្សាយគឺជាធាតុមួយយ៉ាងសំខាន់នៅក្នុងសង្គមប្រជាធិបតេយ្យ។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាការពារនូវសេរីភាពនៃការនិយាយ បញ្ចេញមតិ និងការបោះពុម្ពផ្សាយ។ មនុស្សរាល់រូបអាចប្រើប្រាស់សេរីភាពនេះបានយ៉ាងទូលំទូលាយកុំឲ្យតែ ធ្វើឲ្យខូចខាតដល់កិត្តិយសរបស់មនុស្សម្នាក់ទៀត ដល់ទំនៀមទម្លាប់ល្អរបស់សង្គម ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងដល់សន្តិសុខជាតិ (មាត្រា ៤១)។ កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពី សិទ្ធិពលរដ្ឋ និងនយោបាយ ដែលកម្ពុជាបានផ្តល់សច្ចាប័ន ក៏មានចែងអំពីសេរីភាព និងដែនកំណត់នៃការប្រើប្រាស់សេរីភាពនេះដែរ។ មាត្រា១៩នៃកតិកាសញ្ញាចែងថា:

១. ជនគ្រប់រូបមានសិទ្ធិប្រកាន់យកមតិយោបល់ ដោយគ្មានការជ្រៀតជ្រែក

២. ជនគ្រប់រូបមានសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ។ សិទ្ធិនេះត្រូវរាប់បញ្ចូលទាំងសេរីភាពស្រាវជ្រាវព័ត៌មាន ទទួល និងផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មាន និងគំនិតសព្វបែបយ៉ាង ដោយមិនគិត ពីព្រំដែន ដោយផ្ទាល់មាត់ ដោយការសរសេរ ឬបោះពុម្ព តាមទម្រង់សិល្បៈក្តី ឬក៏ដោយ មធ្យោបាយដទៃទៀតក្តី តាមការជ្រើសរើសរបស់ខ្លួន។

៣. ការប្រើប្រាស់សិទ្ធិដែលមានចែងក្នុងកថាខណ្ឌ២ នៃមាត្រានេះ តម្រូវឲ្យមានករណីយកិច្ច និងការទទួលខុសត្រូវពិសេស។ ដូច្នេះ ការប្រើប្រាស់សិទ្ធិនេះអាចមានការរិតត្បិតមួយចំនួនដែលត្រូវកំណត់ដាច់ខាតដោយច្បាប់ និងដែលចាំបាច់ដើម្បី:

(ក) គោរពសិទ្ធិ និងកិត្តិយសអ្នកដទៃ

(ខ) ការពារសន្តិសុខជាតិ សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ សុខភាព ឬសីលធម៌សាធារណៈ។

យោងតាមកតិកាសញ្ញានេះ សេរីភាពទាំងនេះអាចរិតត្បិតបាន លុះត្រាតែមានច្បាប់ចែងនិងក្នុងករណីចាំបាច់ប៉ុណ្ណោះ។

ទាក់ទងនឹងសេរីភាពនៃការនិយាយ បញ្ចេញមតិ និងការបោះពុម្ពផ្សាយ រដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាបំពេញមុខងារពីរ៖ (១) ធានានូវសេរីភាពរបស់មនុស្សម្នាក់ ទន្ទឹមគ្នានឹង (២) ការពារកិត្តិយស និងកេរ្តិ៍ឈ្មោះរបស់មនុស្សម្នាក់ទៀត ការពារទំនៀមទម្លាប់ល្អ សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងសន្តិសុខជាតិ។ ដូច្នេះ ត្រូវមានតុល្យភាពផ្នែកធម្មនុញ្ញនៅក្នុងបំពេញមុខងារទាំងនេះ។ ឥឡូវនេះអាចមានសំណួរចោទសួរថាតើ ពេលណាជាពេលចាំបាច់ដើម្បីកម្រិតនូវសេរីភាពនៃការនិយាយ ដើម្បីការពារកេរ្តិ៍ឈ្មោះអ្នកដទៃ ការពារសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ឬសន្តិសុខជាតិនោះ។ ជាធម្មតា បញ្ហាតែងតែកើតមានឡើងនៅក្នុងការប្រើប្រាស់សេរីភាពនៃការនិយាយ និងការយកចិត្តទុកដាក់អំពីកេរ្តិ៍ឈ្មោះអ្នកដទៃ ឬ អំពី សណ្តាប់ធ្នាប់សារធារណៈ។ មនុស្សខ្លះអាចរំលោភបំពាននូវសេរីភាពនេះដើម្បីវាយប្រហារអ្នកដទៃដោយទុច្ចរិត។ មនុស្សខ្លះទៀតអាចប្រើ ឬយកលេសរឿងកេរ្តិ៍ឈ្មោះមកបិទបាំងភាពទុច្ចរិតរបស់ខ្លួន ឧទាហរណ៍ មាយាទឧក្រិដ្ឋ ឬពុករលួយរបស់ខ្លួនជាដើម។ ចំពោះរដ្ឋាភិបាលវិញ រដ្ឋាភិបាលអាចធ្វើយុត្តិកម្មវិធានការរបស់ខ្លួន ដើម្បីបដិសេធការប្រើប្រាស់សេរីភាពក្នុងការនិយាយរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ដោយលើកយកសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈមកធ្វើជាខអាង។

សេរីភាពនៃការនិយាយ បញ្ចេញមតិ និងការបោះពុម្ពផ្សាយអណ្តែតនៅក្នុងបរិស្ថានមួយដែលស្មុគ្រស្មាញ និងគ្មាននិយមន័យច្បាស់លាស់។ សេរីភាពនេះត្រូវបានធ្វើឲ្យចង្អៀតចង្អល់ដោយកត្តានានាដូចជា សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ សន្តិសុខជាតិ សុខភាពសាធារណៈ និងកេរ្តិ៍ឈ្មោះរបស់ឯកត្តបុគ្គលជាដើម។ ការព្យាយាមពង្រីកកត្តាបរិស្ថានទាំងនេះនឹងធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់សេរីភាពនៃការនិយាយ បញ្ចេញមតិ និងការបោះពុម្ពផ្សាយ។ សូមមើលរូបខាងក្រោម។ រង្វង់មូលដែលនៅព័ទ្ធជុំវិញរង្វង់មូលកណ្តាល គឺជាកត្តាបរិស្ថាន ដែលធ្វើឲ្យរង្វង់មូលកណ្តាល (ដែលតំណាងឲ្យសេរីភាពនៃការនិយាយការបញ្ចេញមតិ និងការបោះពុម្ពផ្សាយ) ចង្អៀតចង្អល់ បើរង្វង់ព័ទ្ធជុំវិញនោះរីកចូល។

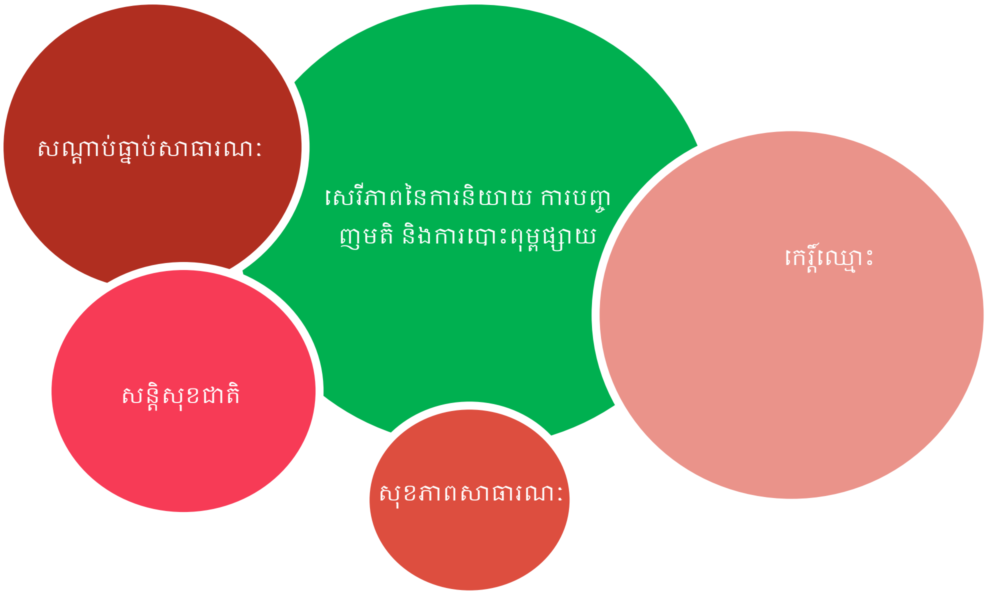

សេរីភាពក្នុងការនិយាយ បញ្ចេញមតិ និង បោះពុម្ពផ្សាយពឹងផ្អែកលើកត្តាបរិស្ថានទាំងនេះ។ បើរដ្ឋពង្រីកព្រំដែនសន្តិសុខជាតិ សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈឲ្យធំ នោះសេរីភាពក្នុងការនិយាយ បញ្ចេញមតិនិងការបោះពុម្ពកាន់តែរួញទៅ។ ឧទាហរណ៍ បើរដ្ឋកំណត់ថា ការខូចសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈរួមមានការធ្វើឲ្យកខ្វក់ទីសាធារណៈ នោះសេរីភាពក្នុងការប្រជុំដើម្បីសំដែងមតិអាចជួបប្រទះនឹងការរារាំងបាន ព្រោះហ្វូងមនុស្សច្រើនអាចធ្វើឲ្យទីសាធារណៈកខ្វក់បាន។ ការធ្វើឲ្យកខ្វក់ទីសាធារណៈខុសគ្នាពីសុខភាពសាធារណៈ។ ការហាមប្រាមការបញ្ចេញសេរីភាពដោយសំអាងលើមូលហេតុ សុខភាពសាធារណៈ មានដូចជាបាតុកម្មដែលធ្វើ ក្នុងខណៈដែលទីក្រុងឬតំបន់មួយកំពុងជួបប្រទះនឹងជម្ងឺរាតត្បាតអាសន្នរោគ ឬជម្ងឺឆ្លងកាចសាហាវដទៃទៀតជាដើម។ បើអនុញ្ញាតឲ្យធ្វើបាតុកម្មក្នុងកាលៈទេសៈបែបនេះ វានឹងនាំឲ្យអន្តរាយដល់វិធានការបង្កាជម្ងឺរាតត្បាត។

ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាប្រទាំងប្រទះគ្នា រវាងសេរីភាពនិងកត្តារិតត្បិតទាំងនេះ មានន័យថា ដើម្បីសម្របសម្រួលទំនាស់រវាងសេរីភាពនិងការរិតត្បិត គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សអង្គការសហប្រជាជាតិបានចេញ នូវអត្ថាធិប្បាយទូទៅលេខ៣៤ នៅក្នុងកិច្ចប្រជុំលើកទី ១០២ ពីថ្ងៃទី១១ដល់ទី២៩ ខែកក្កដា ២០១១[1] ថា នៅពេលដែលរដ្ឋជាភាគី "ដាក់នូវការរិតត្បិតនៃការអនុវត្តសេរីភាពខាងការបញ្ចេញមតិ ការកម្រិតនេះមិនត្រូវឲ្យ អន្តរាយដល់សេរីភាពនេះឡើយ" ហើយ "ការរិតត្បិតទាំងត្រូវឆ្លងឲ្យរួចពីតេស្តដាច់ខាតនៃភាពចាំបាច់ និងភាពសមាមាត្រ"។ តេស្តនៃភាពចាំបាច់ត្រូវបានរំលោភបំពាន បើវិធានការណាមួយដើម្បីការការពារ (ជាឧទាហរណ៍) កេរ្តិ៍ឈ្មោះអ្នកដទៃ នៅតែអាចរកបាន ដោយមិនចាំបាច់កម្រិតនូវសិទ្ធិខាងការបញ្ចេញមតិ។ បើមានការដាក់កម្រិត

---

[1] See http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/comments.htm)

សិទ្ធិមួយ គេត្រូវប្រើវិធានការដែលជ្រៀតជ្រែកតិចបំផុតក្នុងចំណោមវិធានការទាំងឡាយដែលធ្វើឲ្យបានសម្រេចមុខងារការពារ។

ទាក់ទងនឹងការបរិហារកេរ្តិ៍ អត្ថាធិប្បាយទូទៅលេខ ៣៤ បានចែងថា ច្បាប់បរិហារកេរ្តិ៍មួយ គួរតែមិនត្រូវកំណត់ជាទោសទណ្ឌនោះទេ ហើយបើរដ្ឋទាំងឡាយណានៅរក្សាទុកទោសព្រហ្មទណ្ឌចំពោះបទបរិហារកេរ្តិ៍ រដ្ឋនោះត្រូវអនុញ្ញាតឲ្យអ្នកដែលជាប់ចោទពីបទបរិហារកេរ្តិ៍មានមធ្យោបាយការពារខ្លួនតាមផ្លូវច្បាប់។ មធ្យោបាយការពារទាំងនោះរួមមាន (១)មធ្យោបាយការពារឈរលើការពិត (២)ទម្រង់ខាងការបញ្ចេញមតិដែលមិនមែនជាកម្មវត្ថុនៃការផ្ទៀងផ្ទាត់បាន (៣) សេចក្តីថ្លែងការណ៍មិនពិតនិងមិនស្របតាមច្បាប់ដែលបានត្រូវបានបោះពុម្ពដោយច្រឡំ ប៉ុន្តែដោយគ្មានគំនិតទុច្ចរិត (៤) ផលប្រយោជន៍សាធារណៈដែលជាកម្មវត្ថុនៃការតិះទៀន។ អត្ថាធិប្បាយទូទៅនោះក៏បានស្នើទៅរដ្ឋទាំងនោះថា រដ្ឋទាំងឡាយកំណត់ព្រំដែននៃសំណងសមល្មមសំរាប់ភាគីដែលឈ្នះក្តី។ បន្ថែមពីលើនេះទៀត អត្ថាធិប្បាយទូទៅលេខ៣៤ បានផ្តល់អនុសាសន៍ថា នៅក្នុងការនិយាយពីរឿងនយោបាយ គេត្រូវឲ្យតម្លៃខ្ពស់ដល់ការបញ្ចេញមតិដោយគ្មានការរាំងស្ទះ ដូច្នេះហើយ "ទម្រង់នៃការបញ្ចេញមតិដែលចាត់ទុកថាការជេរដល់បុគ្គលសាធារណៈ គឺមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីធ្វើយុត្តិកម្មដល់ការដាក់ទោសទេ ថ្វីបើបុគ្គលសាធារណៈអាចទទួលផលប្រយោជន៍ពីបទបញ្ញត្តិនៃអនុសញ្ញាក៏ដោយ"។ អត្ថាធិប្បាយនោះបានលើកឡើងថា គ្រប់បុគ្គលសាធារណៈ រួមមានអ្នកដែលមានអំណាចនយោបាយខ្ពស់បំផុត ដូចជាប្រមុខរដ្ឋ និងប្រមុខរដ្ឋាភិបាលជាដើម ជាកម្មវត្ថុសមស្របនៃការរិះគន់និងការជំទាស់ខាងនយោបាយ ។

នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ច្បាប់បរិហារកេរ្តិ៍ត្រូវបានអនុម័តជាការឆ្លើយតបទៅនឹងការការពារនៅក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញសម្រាប់ការការពារកិត្តិយសអ្នកដទៃ(មាត្រា៤១)។ នៅក្នុងឆ្នាំ២០០៩ បទបរិហារកេរ្តិ៍បានកំណត់នៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌមាត្រា៣០៥។ ច្បាប់នេះចេញប្រភពមកពីច្បាប់បារាំងមាត្រា២៩ ចុះថ្ងៃទី២៩ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៨១។ មុនក្រមនេះ ច្បាប់បរិហារកេរ្តិ៍ ត្រូវបានអនុម័តដោយឧត្តមក្រុមប្រឹក្សាជាតិជាន់ខ្ពស់ដែលជាអង្គភាពរដ្ឋបាលអន្តរកាលសម្រាប់កម្ពុជាពីឆ្នាំ១៩៩២-១៩៩៣ ដោយមានជំនួយ ពីអាជ្ញាធរបណ្តោះអាសន្នអង្គការសហប្រជាជាតិប្រចាំនៅកម្ពុជា(ហៅកាត់ថា អ៊ុនតាក់)។ នៅក្នុងច្បាប់អ៊ុនតាក់នេះ បទបរិហារកេរ្តិ៍ត្រូវបានកំណត់និយមន័យដូចគ្នានឹងក្រមព្រហ្មទណ្ឌបច្ចុប្បន្នដែរ ប៉ុន្តែបុគ្គលដែលត្រូវគេបរិហារកេរ្តិ៍គឺសំដៅតែទៅលើ "បុគ្គលឯកជន" ប៉ុណ្ណោះ មិនមែនស្ថាប័នទេ។ ច្បាប់នេះមានស្តង់ដាខ្ពស់ក្នុងការតម្រូវឲ្យបង្ហាញភស្តុតាងពីចេតនាទុច្ចរិតនៅក្នុងករណីបរិហារកេរ្តិ៍បុគ្គល សាធារណៈ ដើម្បីដាក់ទោសដល់អ្នកបរិហារកេរ្តិ៍។ ចេតនាទុច្ចរិតនេះមានន័យថា អ្នកបរិហារកេរ្តិ៍ដឹងថា អង្គហេតុដែលថ្លែងនោះមិនពិត ប៉ុន្តែនៅតែចែកចាយ បោះពុម្ព ឬចែកបន្តថាព័ត៌មានមិនពិតនោះ។ ច្បាប់បរិហារកេរ្តិ៍អ៊ុនតាក់បានដាក់ទណ្ឌកម្មពន្ធនាគារពី៨(ប្រាំបី)ថ្ងៃ ដល់១(មួយ)ឆ្នាំ។ ចំពោះក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាបច្ចុប្បន្នវិញ មិនមានការបែងចែករវាងការបរិហារកេរ្តិ៍បុគ្គលឯកជននិងបុគ្គលសាធារណៈទេ ប៉ុន្តែទណ្ឌកម្មនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌបច្ចុប្បន្នវិញ ទោសមានត្រឹមតែការពិន័យជាប្រាក់ប៉ុណ្ណោះ។

២. និយមន័យនៃបទបរិហារកេរ្តិ៍ជាសាធារណៈ

មាត្រា ៣០៥ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ

គ្រប់ការអះអាងដោយបំផ្លើស ឬការទំលាក់កំហុសដោយអសុទ្ធចិត្តលើអំពើណាមួយ ដែលនាំឲ្យប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយស ឬកិត្តិស័ព្ទនៃបុគ្គល ឬនៃស្ថាប័នគឺជាការបរិហារកេរ្តិ៍។

ត្រូវពិន័យជាប្រាក់ពី ១សែនរៀលទៅ១០លានរៀល បទបរិហារកេរ្តិ៍ដែលប្រព្រឹត្តតាម មធ្យោបាយណាមួយដូចតទៅ៖

១. តាមសំដី ទោះជាប្រភេទណាក៏ដោយដែលបញ្ចេញនៅទីសាធារណៈ ឬនៅក្នុងសាលប្រជុំសាធារណៈ។
២. តាមលិខិត ឬគំនូរ ទោះជាប្រភេទណាក៏ដោយដែលផ្សព្វផ្សាយនៅក្នុងចំណោម សាធារណជន ឬដាក់តាំងឲ្យសាធារណជនមើល។
៣. តាមមធ្យោបាយទូរគមនាគមន៍ សោតទស្សន៍សម្រាប់សាធារណជន។

៣. ធាតុផ្សំនៃបទបរិហារកេរ្តិ៍

មាត្រា៣០៥ គឺជាបទបរិហារកេរ្តិ៍ជាសាធារណៈ ដែលខុសប្លែកពីបទបរិហារកេរ្តិ៍មិនសាធារណៈ។ បទបរិហារកេរ្តិ៍ជាសាធារណៈ មានចរិតលក្ខណៈជាការថ្លែងការណ៍ដែលធ្វើឡើងជាសាធារណៈ។ ភាពជាសាធារណៈ គឺជាធាតុផ្សំចម្បងមុនគេនៃមាត្រា៣០៥។ មាត្រា ៣០៥ មិនផ្តន្ទាទោសបទបរិហារកេរ្តិ៍មិនសាធារណៈទេ។ នៅក្នុងច្បាប់បារាំង បទបរិហារកេរ្តិ៍មិនសាធារណៈ គឺគ្រាន់តែជាបទល្មើសលហុកម្រិតទី១ ដោយដាក់ទណ្ឌកម្ម សងជម្ងឺចិត្តតិតតួចប៉ុណ្ណោះ (៣៨អឺរ៉ូ) (មាត្រា R ៦២១.១).

ក. ភាពជាសាធារណៈ

ដូចមានបង្ហាញក្នុងមាត្រាខាងលើ មានវិធីជាច្រើនដែលត្រូវប្រើដើម្បីបរិហារកេរ្តិ៍ និងមធ្យោបាយដើម្បីផ្សព្វផ្សាយសារបរិហារកេរ្តិ៍ទៅតតិយជន។ វិធីដែលគេប្រើសម្រាប់បរិហារកេរ្តិ៍មមាន ពាក្យសំដី លិខិត ឬគំនូរសារ ការផ្សាយជាសំលេង ឬការបោះពុម្ពផ្សាយ។ វិធីទាំងនេះត្រូវបានប្រើដើម្បីធ្វើឲ្យសាររបស់អ្នកបរិហារកេរ្តិ៍គេបានទៅដល់សាធារណជន ដើម្បីឲ្យបទបរិហារកេរ្តិ៍ក្លាយទៅជាបទបរិហារកេរ្តិ៍ជាសាធារណៈ។ បញ្ហាដែលលំបាក គឺការកំណត់ថាតើអ្វីទៅជាភាពសាធារណៈ។

ដើម្បីឲ្យបទបរិហារកេរ្តិ៍មួយក្លាយទៅជាបទបរិហារកេរ្តិ៍សាធារណៈ មាត្រា ៣០៥ បានកំណត់ការបញ្ចេញសំដីឬពាក្យនៅទីសាធារណៈ សាលប្រជុំជាសាធារណៈ ទំនាក់ទំនងសាធារណៈ ឬការបង្ហាញជាសាធារណៈ ។

<u>**ទីសាធារណៈ**</u>៖ គ្មាននិយមន័យតាមផ្លូវច្បាប់អំពីទីកន្លែងជាសាធារណៈទេ។ ប៉ុន្តែមានប្រភេទទីកន្លែងពីរដែលជាទូទៅចាត់ទុកថាជាសាធារណៈ។ ទីកន្លែងមួយដែលហៅថាជាទីសាធារណៈដោយលក្ខណៈធម្មជាតិរបស់វា គឺជាទីកន្លែងបើកចំហដល់មនុស្សទូទៅអាចចេញចូលបានដោយសេរី ឧទាហរណ៍ សួនច្បារ វិសាលដ្ឋាន(ទីលាននៅក្នុងក្រុង) ផ្លូវថ្នល់ ពហុកីឡាដ្ឋាន។ល។ ទីកន្លែងទាំងនេះមិនមែនជាកម្មសិទ្ធិរបស់នរណាម្នាក់ឡើយ។ កន្លែងផ្សេងទៀតដែលជាកម្មសិទ្ធិរបស់ជនណាមួយ ប៉ុន្តែម្ចាស់បើកសម្រាប់មនុស្សទូទៅចូលដូចជាភោជនីយដ្ឋាន រោងល្ខោន កន្លែងទទួលភ្ញៀវសណ្ឋាគារ ទីធ្លាចំហនៃមន្ទីរពេទ្យ ទាំងអស់នេះត្រូវបានគេចាត់ទុកថា ជាទីកន្លែងសាធារណៈ ពីព្រោះមនុស្សទូទៅអាចចេញចូលបានដោយគ្មានការហាមឃាត់។

ទីកន្លែងដែលមិនចាត់ទុកជាសាធារណៈគឺការិយាល័យ (ប្រហែលជាលើកលែងកន្លែងទទួលភ្ញៀវ) ពីព្រោះគេកម្រិតការចេញចូលសំរាប់តែបុគ្គលិក និងអតិថិជនជាកំណត់ប៉ុណ្ណោះ។ ប្រសិនបើទីកន្លែងណាមួយ

ត្រូវបានកំណត់សម្រាប់តែបុគ្គលិកការិយាល័យ និងមិនសម្រាប់អ្នកខាងក្រៅ មិនថាកន្លែងនោះមានចំនួនបុគ្គលិកប៉ុន្មាននាក់នៅទីនោះទេ ទីកន្លែងនោះមិនត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាទីសាធារណៈឡើយ[2]។

<u>សាលប្រជុំសាធារណៈ</u>៖ ច្បាប់ក៏មិនបានឲ្យនិយមន័យអំពីអ្វីដែលហៅថា សាលប្រជុំសាធារណៈដែរ។ យុត្តិសាស្ត្របារាំងហាក់ដូចជាចង់បែងចែកឲ្យដាច់ការប្រជុំនៃសមាជិកនៃក្រុមឯកជនពីការប្រជុំដែលមានគោលបំណងឲ្យសាធារណជនចូលស្តាប់បាន។ ឧទាហរណ៍ ការជួបប្រជុំសមាជិកភាគហ៊ុន ឬគណៈកម្មាធិការគ្រប់គ្រងរបស់ក្រុមហ៊ុន វាមិនមែនជាការប្រជុំជាសាធារណៈទេ ហើយការប្រជុំបុគ្គលិកក្រុមហ៊ុនក៏មិនចាត់ទុកជាសាធារណៈដែរ។ ប៉ុន្តែ ការប្រជុំបុគ្គលិកដោយគ្មានដាក់លក្ខខណ្ឌហាមឃាត់អ្នកខាងក្រៅចូលរួម ការប្រជុំសមាជិកសហជីព ទាំងនេះចាត់ទុកថា កិច្ចប្រជុំសាធារណៈ។ ដូច្នេះ មានលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យបីដែលចាត់ទុកថា ជាកិច្ចប្រជុំសាធារណៈគឺ ចំនួននៃអ្នកចូលរួម លក្ខខណ្ឌនៃការឲ្យចូល (វិធានកម្រិតការចូលរួម) និងសមាសភាពនៃអ្នកចូលរួម (សមាជិក និងមិនមែនជា សមាជិក)[3]។

<u>សាធារណជន</u>៖ ជាន័យទូទៅ សាធារណជនសំដៅដល់មនុស្សទូទៅ ជាពិសេសតតិយជន។

<u>ការដាក់តាំងឲ្យសាធារណជនមើល</u>៖ ការបិទផ្សាយព័ត៌មាននៅលើផ្ទាំងប្រកាសពត៌មានតែមួយមុខមិនចាត់ទុកថាជាការដាក់តាំងឲ្យសាធារណជនមើលឡើយ លើកលែងតែផ្ទាំងប្រកាសពត៌មាននោះមានមុខងារសំរាប់សម្រាប់ផ្សាយពត៌មានជាសាធារណៈ។ ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងយុត្តិសាស្ត្របារាំងការបិទផ្សាយក្រដាសបរិហារកេរ្តិ៍នៅផ្ទាំងប្រកាសពត៌មាននៅក្នុងរោងចក្រមួយអំពីការបណ្តេញកម្មករ មិនហៅថាជាការដាក់តាំងឲ្យសាធារណជនមើលទេ បើមានតែកម្មកររោងចក្រអាចមើលផ្ទាំងនោះបាន (ទោះកម្មករមានចំនួនប៉ុន្មានក៏ដោយ)[4] ។ ប៉ុន្តែ បើអ្នកខាងក្រៅអាចចូលមើលបាន ផ្ទាំងប្រកាសពត៌មាន ការបិទផ្សាយនេះ នឹងក្លាយជាការដាក់តាំងឲ្យសាធារណជនមើល។ ការបិទសំណេរបរិហារកេរ្តិ៍ នៅលើក្លោងនៃល្វែងចូលសាលា ដែលជាកន្លែងមនុស្សទូទៅ ជាសមាជិក ឬមិនមែនសមាជិកសាលា អាចមើលឃើញ ការដាក់តាំងឲ្យសាធារណជនមើល[5]។

<u>មធ្យោបាយទូរគមនាគមន៍ និងសោតទស្សន៍សម្រាប់សាធារណជន</u>៖ នេះរួមមានការផ្សាយនូវពាក្យឬសម្ភារៈបរិហារកេរ្តិ៍ តាមវិទ្យុ ទូរទស្សន៍ ឬអ៊ិនទើណែត។ វិទ្យុ និងទូរទស្សន៍ ជាក់ស្តែងគឺជាមធ្យោបាយសម្រាប់សាធារណជន។ អ៊ិនទើណែត ជាទូទៅ មានគោលបំណងសម្រាប់ផ្សាយទៅសាធារណជន។ ប៉ុន្តែ អ៊ីមែលអាចជាសាធារណៈ ឬមិនជាសាធារណៈ អាស្រ័យទៅលើប្រភេទនៃការប្រាស្រ័យទាក់ទងគ្នា។ អ៊ីមែល ឬអត្ថបទសារតាមទូរស័ព្ទដែលឆ្លើយឆ្លងពីមនុស្សម្នាក់ទៅមនុស្សម្នាក់ទៀតមិនចាត់ទុកជាសាធារណៈឡើយ។ សំណួរអាចសួរថាតើអ៊ីមែល ឬទូរស័ព្ទទៅបុគ្គលិក ឬបញ្ជីដែលមានឈ្មោះស្រាប់អាចជាការផ្សព្វផ្សាយជាធារណៈឬយ៉ាងណា?។

ខ. ធាតុសត្យានុម័តៈ ការអះអាងបំផ្លើស ឬការទម្លាក់កំហុសលើអំពើណាមួយ

<u>ការអះអាងបំផ្លើស ឬទំលាក់កំហុស</u>៖ ការអះអាងបំផ្លើស(ភាសាបារាំង Allégation)គឺការថ្លែងថាមនុស្សម្នាក់បានធ្វើអំពើអ្វីមួយជាក់លាក់ ជាទូទៅ គ្មានមូលដ្ឋាន ឬ ជាការមិនពិត។ ឧទាហរណ៍ ដូចជាការដែលអ្នកស្រី

---

[2] យុត្តិសាស្ត្របារាំង (Crim. 3 juill. 1980, Bull.crim No. 215; Rev.sc. crim 1981) ចែងថា "សាលទទួលទានអាហារនៃភោជនីយដ្ឋានមួយ ដែលបំរុងទុកសម្រាប់តែបុគ្គលិកនៃក្រុមហ៊ុនមួយ មិនត្រូវចាត់ទុកកន្លែងនោះជាទីសាធារណៈឡើយ សំរាប់គោលបំណងនៃមាត្រា ២៣ នៃច្បាប់ចុះថ្ងៃទី២៩ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៨៨១ ឲ្យតែទីកន្លែងនេះមិនបង្កើតឡើងសំរាប់ឲ្យអ្នកក្រៅក្រុមហ៊ុនចេញចូលបាន ហើយចំពោះបុគ្គលិកក្រុមហ៊ុនវិញ ទោះបីបុគ្គលិកមានចំនួនប៉ុន្មាននាក់ក៏ដោយ [ចូលមកកន្លែងនោះ] ទីកន្លែងប្រភេទនេះមិនត្រូវចាត់ទុកជាទីសាធារណៈ សំរាប់គោលបំណងនៃមាត្រានេះឡើយ"។

[3] Jean Larguier, Anne-Marie Larguier, Droit pénal spécial, Dalloz, 11th Edition, 2000, p. 148.

[4] Crim. 8 October 1974, Bull.crim No. 280

[5] Crim. 10 juillet 1973, Bull.crim. No. 321

ធីតាថ្លែងថា គាត់បានបាត់ខ្សែកមួយខ្សែ ហើយគ្មានអ្នកណាក្រៅពីលោកចិត្តទេដែលបានលួចខ្សែកនោះ ព្រោះលោកចិត្តបានចូលក្នុងផ្ទះគាត់។ ជួនកាល ការអះអាងបំផ្លើសគឺជាការឮតាមគេ ឬជាចចាមអារាម។

ការទំលាក់កំហុស (ភាសាបារាំង Imputation) គឺជាការថ្លែងដោយចោទប្រកាន់ថាមនុស្សម្នាក់បានធ្វើអំពើមួយអាក្រក់ឬមិនត្រឹមត្រូវ។ ការទំលាក់កំហុសអាចធ្វើតាមរបៀបដូចតទៅនេះ៖

- ថ្លែងថាអំពើមួយជាស្នាដៃរបស់អ្នកណាម្នាក់
- ចោទថាអ្នកណាម្នាក់បានធ្វើអំពើមួយ
- និយាយបញ្ឆិតបញ្ឆៀងថាអ្នកម្នាក់បានធ្វើអំពើមួយ

<u>អំពើ</u>៖ អំពើ (ភាសាបារាំង Fait) គឺជាកិរិយានៃការធ្វើអ្វីមួយអាចជាកាយវិការ ការប្រព្រឹត្ត ការនិយាយ ការសរសេរ ការគូររូបជាដើម។ អំពើសំដៅដល់អ្វីដែលធ្វើឲ្យកើតឡើង មានមែន។ អំពើបង្កើតជាព្រឹត្តិការណ៍ (ភាសាអង់គ្លេស Fact)។ ដូច្នេះ អំពើជាកម្មវត្ថុនៃការផ្ទៀងផ្ទាត់ មានន័យថា គេអាចដឹងថា អំពើមួយត្រូវបានធ្វើឬមិនបានធ្វើ ដោយសារគេអាចផ្ទៀងផ្ទាត់បាន។ ឧទាហរណ៍ អ្នកស្រីធីតា (ឧទាហរណ៍ខាងលើ) ថ្លែងពីអំពើ "លួច" ។ "លួច" អាចផ្ទៀងផ្ទាត់បានដោយការស៊ើបអង្កេត។

ក្នុងន័យច្បាប់ អំពើគឺជាអ្វីដែលគេអាចបញ្ជាក់ និង ជំទាស់/ច្រានចោល ដើម្បីរកឲ្យឃើញថាអំពើនោះមានមែន ឬមិនមាន។ ការថ្លែងពីអំពើដែលមានមែនគឺជាការសេចក្តីថ្លែងពីការពិត។ ការថ្លែងពីអំពើដែលមិនមានសោះ គឺជាការថ្លែងមិនពិត។

ការថ្លែងពីអំពើខុសគ្នាពីការថ្លែងពីមតិយោបល់។ ក្នុងខណៈដែលគេអាចនិយាយថាសេចក្តីថ្លែងពីអំពើមួយជាសេចក្តីថ្លែងពិត គេមិនអាចនិយាយថាការថ្លែងពីមតិមួយពិតឬមិនពិតនោះទេ ព្រោះគេមិនអាចធ្វើការបញ្ជាក់ថាមតិមួយពិត ឬមិនពិតនោះទេ។ គេអាចវិនិច្ឆ័យថាមតិមួយជាមតិសមរម្យឬមិនសមរម្យ សមហេតុផល ឬមិនសមហេតុផល។ ក្នុងពេលដែលអំពើនាំឲ្យមាន "ការផ្ទៀងផ្ទាត់ដោយសត្យានុម័ត" មតិយោបល់នាំឲ្យមាន "ការវិនិច្ឆ័យដោយអត្តនោម័ត" ឬ "ការវិនិច្ឆ័យទៅតាមជំនឿឬគុណតម្លៃ" របស់អ្នកណាម្នាក់។

ឧទាហរណ៍ ក និយាយថា ខ មានពិន្ទុ IQ ច្រើនជាង ៣០ នេះជាសេចក្តីថ្លែងពីអំពើ ពីព្រោះគេអាចយក ខ ទៅធ្វើតេស្តបាន ដើម្បីវាស់ពិន្ទុ។ ប៉ុន្តែបើ ក និយាយថា ខ ជាមនុស្សល្ងង់ នេះមិនមែនជាសេចក្តីថ្លែងពីអំពើទេ ព្រោះការវិនិច្ឆ័យរបស់ ក ថា ខ មើលទៅដូចជាល្ងង់ ប៉ុន្តែការវិនិច្ឆ័យរបស់បុគ្គលផ្សេងទៀតគិតថា ខ ប្រហែលជាមិនអីទេ។ មតិយោបល់គឺជាអ្វីដែលប្រៀបធៀប ដែលអាចប្រែប្រួលពីបុគ្គលម្នាក់ទៅបុគ្គលម្នាក់ទៀត។

<u>ភាពបែងចែកគ្នាមិនដាច់រវាងអំពើ និងមតិ</u>៖ ការបែងចែករវាងអំពើនិងមតិជារឿងសំខាន់នៅក្នុងរឿងក្តីបរិហារកេរ្តិ៍ ព្រោះច្បាប់ផ្តន្ទាតែសេចក្តីថ្លែងពីអំពើដែលធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយសអ្នកដទៃប៉ុណ្ណោះ តែមិនផ្តន្ទាសេចក្តីថ្លែងពីមតិទេ (សូមមើលផងដែរមាត្រា ២០ នៃច្បាប់ស្តីពីរបបសារពត៌មានដែលលើកលែងការទទួលខុសត្រូវក្នុងការសំដែងមតិ)។

ជួនកាលសេចក្តីថ្លែងខ្លះមានការលាយឡំគ្នារវាងអំពើ និងមតិ ដែលមិនងាយនឹងបែងចែកឲ្យដាច់ពីគ្នា មានន័យថា តើមនុស្សម្នាក់ចង់ថ្លែងពីមតិ ឬចង់ប្រាប់ថាអំពើមួយបានកើតឡើង។ ឧទាហរណ៍ ក សង្កេតឃើញថា ខ ពាក់គ្រឿងអលង្ការថ្លៃៗ និងចាយវាយប្រាក់ច្រើននៅតាមហាងនានា ហើយគាត់បាននិយាយរឿងនេះទៅប្រាប់មិត្តគាត់ថា ខ ជាអ្នកមាន។ ការថ្លែងនេះមានការលាយឡំគ្នារវាង អំពើ និងមតិ ពីព្រោះការសង្កេតផ្តល់ជាអង្គហេតុថា ខ មានប្រាក់ច្រើន និងមានទ្រព្យធនថ្លៃៗ។ ការថ្លែងថា ខ ជាអ្នកមានគឺជាយោបល់ដែលចេញពីអង្គហេតុទាំងនោះ (ការចំណាយលើគ្រឿងអលង្ការ និងការចាយវាយប្រាក់ច្រើន)។ ការថ្លែងថា មនុស្សម្នាក់ ដែលមានប្រាក់ខែតិច និងបើកឡានថ្លៃៗ ជាមនុស្សពុករលួយ ក៏ជាការថ្លែងដែលមានការលាយឡំរវាងអង្គហេតុ

(អំពើ)និង មតិដែរ ដោយពាក្យ "ពុករលួយ" ត្រូវបានទាញចេញពីអង្គហេតុដែលថា បុគ្គលនោះមានប្រាក់ខែតិចសោះ ប៉ុន្តែអាចមានឡានថ្លៃៗជិះ។ នៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងមួយដែលលាយឡំដោយអំពើផងនិងមតិផង ជារួម តើគេត្រូវកំណត់យកមួយណា៖ ជាសេចក្តីថ្លែងពីអំពើ? ឬជាសេចក្តីថ្លែងពីមតិ?។ ជាឧទាហរណ៍ យើងសូមលើកសម្រាប់យើងយកមកពិចារណា នូវលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យបួនដែលលើកឡើងដោយតុលាការឧទ្ធរណ៍របស់សហរដ្ឋអាមេរិកនៅក្នុងរឿងក្តី Ollman v. Evans ដើម្បីកំណត់ថា តើសេចក្តីថ្លែងមួយជាសេចក្តីថ្លែងពីអំពើ ឬជាសេចក្តីថ្លែងពីមតិ៖

(១) *ភាពជាក់ច្បាស់នៃសេចក្តីថ្លែង៖* តើពាក្យដែលប្រើនោះមានន័យជាក់ច្បាស់ជាក់ ឬឥតព្រលាំដែរឬទេ ព្រោះថាអ្នកអានមិនទំនងជាធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានថាជាអំពើ ចេញពីសេចក្តីថ្លែងមួយដែលមានន័យព្រលាំនោះទេ។ តុលាការបញ្ជាក់ថា ការចោទប្រកាន់មនុស្សណាម្នាក់ពីការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម មិនមែនជាមតិទេ គឺការចោទបែបនេះមានន័យជាក់លាក់។ អ្នកអាន ឬអ្នកស្តាប់ទូទៅនឹងសន្និដ្ឋានថាការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មជាអំពើ(អង្គហេតុ) ដែលធ្វើឲ្យមនុស្សត្រូវចោទប្រកាន់នោះខូចខាតធ្ងន់ណាស់។ ឧទាហរណ៍ការចោទប្រកាន់មន្ត្រីម្នាក់ថាបានរំលោភសេពសន្ថវៈ ហើយបង់លុយឲ្យរងគ្រោះកុំឲ្យប្តឹង ជាសេចក្តីថ្លែងពីអំពើ, ការចោទប្រកាន់ថាចៅក្រមពុករលួយ នៅក្នុងបរិបទនៃសេវាកម្មសាធារណៈ មានន័យថាចៅក្រមនោះស៊ីសំណូកឬបំពានករណីយកិច្ចរាជការ ដូច្នេះ វាជាសេចក្តីថ្លែងពីអំពើរបស់ចៅក្រមនោះមិនមែនមតិរបស់អ្នកចោទប្រកាន់ទេ។

ប៉ុន្តែ កាលណាពាក្យមួយនាំឲ្យមានន័យដែលអាចឲ្យគេអាចបកស្រាយបានច្រើនយ៉ាង ពាក្យនោះមិនអាចចាត់ទុកថាជាសេចក្តីថ្លែងពីអំពើទេ។ ឧទាហរណ៍ ពាក្យចៅក្រម "គ្មានសមត្ថភាព"ជាពាក្យដែលទូលំទូលាយពេក មិនអាចកំណត់ឲ្យដឹងថាអំពើណាមួយដែលបញ្ជាក់ពីការគ្មានសមត្ថភាពនោះ។ តុលាការថា ពាក្យថា អ្នករាយការណ៍ម្នាក់ពាក់ព័ន្ធនឹង "ការរាយការណ៍ឲ្យតែបាននិងគ្មានការទទួលខុសត្រូវ" និង "មានបច្ចេកទេសរាយការណ៍អន់" មានន័យ មិនជាក់ច្បាស់ពេកណាស់ ដែលមិនអាចចាត់ថាជាសេចក្តីថ្លែងពីអំពើ។

សារុបមក កាលណាអ្នកអានឃើញសេចក្តីថ្លែងមួយមានន័យព្រលាំ គាត់មិនអាចសន្និដ្ឋានថា តើអ្នកថ្លែងនោះចង់និយាយពាក្យដូចខ្លួនប្រើ ឬ ចង់និយាយផ្សេងពីហ្នឹង។

តុលាការក្នុងរឿងក្តីខាងលើស្នើគំនិតថា តុលាការត្រូវវិភាគសេចក្តីថ្លែងដើម្បីកំណត់ថា សេចក្តីថ្លែងនោះមានន័យច្បាស់គ្រប់គ្រាន់ដើម្បីឲ្យគេដឹងថាជាសេចក្តីថ្លែងពីអំពើ ឬមិនមែនជាអំពើ។

(២) *ភាពអាចផ្ទៀងផ្ទាត់បាននៃសេចក្តីថ្លែង៖* នេះជាកត្តាទីពីរដែលត្រូវពិចារណា គឺថាតើសេចក្តីថ្លែងមួយអាចផ្ទៀងផ្ទាត់បានដែរឬទេ។ តុលាការបញ្ជាក់ហេតុផលនៃវិធីនេះថា អ្នកអានគ្មានហេតុផលអ្វីនឹងមើលឃើញថាសេចក្តីថ្លែងមួយដែលមិនអាចផ្ទៀងផ្ទាត់បានជាសេចក្តីថ្លែងដែលនាំឲ្យគេយល់ថាជាអំពើ(អង្គហេតុ)ពិតប្រាកដនោះទេ។ បើគេគ្មានមធ្យោបាយអាចផ្ទៀងផ្ទាត់បានដូច្នេះ ការសំរេចផ្អែកអង្គហេតុនៅក្នុងរឿងក្តីមួយមុខជាត្រូវផ្អែកតែលើការស្មានប៉ុណ្ណោះ។ ដូច្នេះ ការសំរេចបែបនេះមិនអាចយកជាការបានទេ។

(៣) *បរិបទពេញលេញនៃសេចក្តីថ្លែង៖* បន្ថែមលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទាំងពីខាងលើ តុលាការស្នើឲ្យពិចារណាលើលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យមួយទៀត គឺ តើសេចក្តីថ្លែងមួយត្រូវបានធ្វើនៅក្នុងបរិបទណា ព្រោះបរិប

ទនៃសេចក្ដីថ្លែងនោះនឹងជះឥទ្ធិពលលើអ្នកអានឬអ្នកស្ដាប់ជាមិនខាន។ នេះមានន័យថា កាលណាអ្នកអានបានមើលអត្ថបទទាំងមូល អត្ថបទនោះនឹងបញ្ចេញសញ្ញាដល់អ្នកអានឲ្យដឹងថា តើអត្ថបទនោះចង់បង្ហាញពីសេចក្ដីថ្លែងពីអំពើ ឬ ពីសេចក្ដីថ្លែងពីមតិ។ គេអាចធ្វើការបែងចែករវាងអំពើ និង មតិបាន តែនៅក្នុងបរិបទនោះប៉ុណ្ណោះ។

បរិបទដែលត្រូវយកមកពិចារណាគឺបរិបទភាសា និង បរិបទសង្គម។ ឧទាហរណ៍ សេចក្ដីថ្លែងនៅក្នុងអត្ថបទមួយ បើអានតែសេចក្ដីថ្លែងនោះតែឯង សេចក្ដីថ្លែងនោះជាសេចក្ដីថ្លែងពីអំពើ តែបើយកសេចក្ដីថ្លែងនោះទៅផ្គួបបញ្ចូលក្នុងអត្ថបទទាំងមូល គេឃើញសេចក្ដីថ្លែងនោះទៅជាសេចក្ដីថ្លែងពីមតិទៅវិញ។ ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងអត្ថបទមួយ អ្នកនិពន្ធសរសេរនៅក្នុងឃ្លាមួយថា លោកវេជ្ជបណ្ឌិត "មានទ្រឹស្ដីមួយគឺគាត់ចង់លះបង់ជីវិតមួយចោល" ហើយនៅក្នុងឃ្លាមួយទៀតអ្នកនិពន្ធសរសេរជាសំណួរថា "តើគេត្រូវបញ្ឈប់វេជ្ជបណ្ឌិតនោះបែបណាបាន? តើមានកុមារប៉ុន្មានអ្នកទៀតដែលត្រូវស្លាប់?"។ វេជ្ជបណ្ឌិតអះអាងថា សេចក្ដីថ្លែងនោះចង់នាំពត៌មានទៅសាធារណជនថា គាត់មានបំណងសម្លាប់អ្នកជម្ងឺ ហើយអ្នកជម្ងឺដទៃទៀតកំពុងស្ថិតក្នុងគ្រោះថ្នាក់នឹងត្រូវគាត់សម្លាប់។ តុលាការនិយាយថា ការពិពណ៌នាពិតប្រាកដរបស់អ្នកនិពន្ធគឺអំពីវិធីព្យាបាលនិងកាលៈទេសៈដែលនាំឲ្យអ្នកជម្ងឺស្លាប់ មិនមែនអំពើសម្លាប់មនុស្សរបស់វេជ្ជបណ្ឌិតនោះទេ ដូច្នេះ សេចក្ដីថ្លែងនោះជាមតិរបស់អ្នកនិពន្ធ។

ជួនកាលទៀត អ្នកនិពន្ធប្រើភាសាបែបព្រមានឲ្យដឹងជាមុន នៅក្នុងអត្ថបទរបស់ខ្លួន ដូចជាប្រើពាក្យថា "តាមយោបល់របស់..." ឬ ដាក់ជាសំណួរថា "តើ..." ដែលជាសញ្ញាព្រមានឲ្យអ្នកអានដឹងថាអ្វីដែលនិយាយបន្តទៅទៀតនោះជាមតិរបស់ខ្លួន ឬ ជាការអញ្ជើញអ្នកអានឲ្យពិចារណាទៅលើរឿងអ្វីមួយ។ តុលាការទទួលស្គាល់ថាការប្រើភាសាព្រមានជាមុនមិនមែនបង្កើតអភ័យឯកសិទ្ធិដល់គ្រប់សេចក្ដីថ្លែងបរិហារកេរ្ដិ៍នោះទេ។ បើសេចក្ដីថ្លែងមួយពោរពេញទៅដោយពត៌មានបង្ហាញពីអំពើ (អង្គហេតុ) ដូចជាការចោទប្រកាន់ពីការប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មជាដើម។ នៅក្នុងរឿងដូច្នេះ ទោះបីប្រើភាសាព្រមានជាមុនក៏ដោយ ក៏ភាសានោះមិនអាចបន្សាបការ "សន្និដ្ឋានទៅខាងអំពើ" ដែរ។ ប៉ុន្តែ បើសេចក្ដីថ្លែងបង្ហាញមិនសូវច្បាស់ពីអំពើ(អង្គហេតុ)ទេនោះ សេចក្ដីថ្លែងនោះនឹងធ្វើឲ្យអ្នកអានយល់ផ្សេងពីនេះយ៉ាងច្រើន។ តុលាការយល់ថា នៅក្នុងសេចក្ដីថ្លែងព្រមានជាមុន និងសេចក្ដីថ្លែងដែលចោទជាសំណួរ បើគេថ្លឹងឲ្យធ្ងន់ទៅខាងមតិ តុលាការនឹង ផ្ដល់សេរីភាពទៅឲ្យអ្នកកាសែត, អ្នកនិពន្ធ, អ្នកធ្វើអត្ថាធិប្បាយដើម្បីនាំបញ្ហាដែលមានសារសំខាន់ជាសាធារណៈ ទៅឲ្យសាធារណជនដឹង និងធ្វើការពិនិត្យពិច័យលើបញ្ហានោះ។

(៤) *ការវិភាគពីបរិបទសង្គមទូលំទូលាយ៖* ជាការវិភាគបរិបទសង្គមដ៏ទូលំទូលាយ ដែលធ្វើឲ្យគេដឹងថា តើសេចក្ដីថ្លែងនោះស៊ីគ្នានឹងបរិបទនោះដែរឬទេ។ តុលាការនិយាយថា ប្រភេទនៃការសរសេរ ឬការនិយាយខ្លះ, ជាប្រពៃណី ឬ ជាការសន្មតរបស់សង្គម, នឹងបញ្ចេញសញ្ញាដល់អ្នកអានឬអ្នកស្ដាប់ថាវាជាមតិ។ ឧទាហរណ៍ ការដែលនិយាយថា កម្មករម្នាក់ជា "ជនក្បត់" នៅពេលដែលកម្មករនោះឆ្លងកាត់គំនូសដែលកម្មករធ្វើកូដកម្មបានគូសកុំឲ្យកម្មករឆ្លងកាត់ចូលទៅធ្វើការ។ តុលាការថា ពាក្យវោហារបំភ្លៃនិងបំផ្លើសបែបនេះកើតមានស្ទើរតែគ្រប់កន្លែងដែលមានជម្លោះការងារ ដូច្នេះ មិនមានន័យថា កម្មករដែលឆ្លងកាត់គំនូសនោះជាជនក្បត់ ដូចដែលថានោះទេ។ នេះជាមតិរបស់កូដករប៉ុណ្ណោះ។

ជូនកាលសេចក្តីថ្លែងខ្លះរិះគន់ និយាយបង្អាប់លេងអ្នកណាម្នាក់ ឧទាហរណ៍ ការនិយាយពីអ្នកធ្វើអត្ថាធិប្បាយកីឡាម្នាក់ថា "គាត់ជាអ្នកធ្វើអត្ថាធិប្បាយតែមួយគាត់នៅក្នុងក្រុងនេះ ដែលបានចូលថ្នាក់រៀនដើម្បីឲ្យគ្រូបង្រៀនគាត់ឲ្យនិយាយឲ្យបានត្រឹមត្រូវជាងមុន" ជាសេចក្តីថ្លែងពីមតិ ព្រោះវាជាប្រពៃណីនៃការនិយាយបង្អាប់លេង គេតែងតែប្រើរូបកំប្លែង និង ប្រើពាក្យឡេបខាយ។ គាត់មិនចង់និយាយថា អ្នកធ្វើអត្ថាធិប្បាយនោះពិតជាបានទៅរៀនសាលាកែប្រែនោះទេ។

មនុស្សទូទៅតែងចាត់ថា អត្ថបទវិចារណកថាការសំដែងមតិរបស់អ្នកសរសេរ រីឯអត្ថបទសរសេរនៅទំព័រមុខជាអត្ថបទសរសេរពីហេតុការណ៍ដែលកើតឡើង ដូច្នេះជាសេចក្តីថ្លែងពីអំពើ។

សេចក្តីថ្លែងដែលមិនអាចហៅឲ្យជាក់ស្តែងថាជាមតិ ឬជា អំពើ ត្រូវហៅថាជាសេចក្តីថ្លែងកូនកាត់។ តុលាការនេះនិយាយថា សេចក្តីថ្លែងកូនកាត់គឺជាសេចក្តីថ្លែងដែលមនុស្សភាគច្រើននឹងចាត់ទុកថាពិត ឬ មិនពិត អាស្រ័យលើអំពើ ឬអង្គហេតុនៅពីក្រោយដែលមិនបានបង្ហើបនៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងដែលនៅចំពោះមុខ។ នេះមានន័យថា បើការសរសេរនោះមិនអស់សេចក្តីដែលមិនអាចឲ្យគេសន្និដ្ឋានថាជា អំពើ ឬ មតិ គេអាចស្រាវជ្រាវរកអង្គហេតុខាងក្រៅសាច់រឿងដែលកំពុងសរសេរនោះ ដើម្បីមកវិភាគឲ្យដឹងប្រាកដថា វាជាអំពើ ឬមតិ។ បើសេចក្តីថ្លែងមតិនោះ នាំឲ្យគេសន្និដ្ឋានថាមតិនោះកើតចេញពីការសំអាងលើអំពើ (អង្គហេតុ) សេចក្តីថ្លែងនោះមិនមែនជាមតិទេ។

គំនិតខាងលើនេះស្របគ្នានឹងយុត្តិសាស្ត្របារាំង ដែលថា អំពើមួយ អាចបញ្ជាក់បានមិនត្រឹមតែដោយកាលៈទេសៈដែលទាក់ទងនឹងរឿងក្តីដែលកំពុងជជែកគ្នានោះទេ ប៉ុន្តែអាចបញ្ជាក់បានដោយ កាលៈទេសៈខាងក្រៅផងដែរ ដើម្បីបំភ្លឺរឿងក្តីដែលកំពុងជជែកគ្នានេះ[6]។

គ. ការខូចខាតដល់កត្តិយស

ដូចមានការពិភាក្សាខាងលើហើយ ពាក្យពេចន៍មិនមែនមានខ្លឹមសារតែមួយគ្មានពីរនោះទេ។ ពាក្យពេចន៍ខ្លះអាចមានន័យ វិជ្ជមានសម្រាប់បុគ្គលម្នាក់ ប៉ុន្តែអវិជ្ជមានសម្រាប់បុគ្គលផ្សេងទៀត។ ពាក្យពេចន៍ខ្លះមានន័យទៅតាមបរិបទ។ អត្ថន័យនៃពាក្យក៏មានន័យប្រែប្រួលទៅតាមពេលវេលា និងទីកន្លែងដែរ។ ឧទាហរណ៍ ក និយាយថា ដានី ជាស្រីកាអូខេ។ មនុស្សខ្លះអាចមើលឃើញថា "ស្រីកាអូខេ" ជាការងារមិនសមរម្យ។ មនុស្សខ្លះទៀតអាចគិតថា ជាការងារធម្មតា។ ឧទាហរណ៍មួយផ្សេងទៀត គឺការនិយាយថាបុគ្គលម្នាក់នោះឈឺដោយសារជម្ងឺអេដស៍។ ជម្ងឺអេដស៍តែម្តងមិនមែនជាការខូចកិត្តិយសទេ ប៉ុន្តែដោយសារការលាបពណ៌របស់សង្គម ការភ្ជាប់អ្នកណាម្នាក់ជាមួយជម្ងឺអេដស៍ គឺជាការបង្ខូចកេរ្តិ៍។

កិត្តិយសត្រូវបានកំណត់និយមន័យថា ជាការគោរពនិងការសរសើរដែលអ្នកដទៃផ្តល់ឲ្យមនុស្សម្នាក់ (វចនានុក្រមច្បាប់ Black Law Dictionary)។ ជាការគោរព និងការសរសើរ ដែលអ្នកដទៃមានចំពោះមនុស្សម្នាក់។ ការធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយសគឺជាការបណ្តាលឲ្យបាត់បង់នូវការគោរព និងការសរសើរចំពោះបុគ្គលនោះ។ របៀបម្យ៉ាងទៀតក្នុងការកំណត់និយមន័យ នៃធ្វើឲ្យការប៉ះពាល់កិត្តិយសគឺថា ជាការ "និយាយដែលធ្វើឲ្យរងរបួសដល់កិត្តិយសអ្នកដទៃ ដោយលាតត្រដាងជននោះឲ្យគេស្អប់ខ្ពើម ប្រមាថ ចំអកឡកឡឺយ ឬសំដៅ

[6] Crim. 12 mars 1969, Bull. Crim. No 120: ដើម្បីធ្វើមូលវិចារណ៍លើលក្ខណៈគតិយុត្ត ដើម្បីហៅថាសេចក្តីថ្លែងមួយជាសេចក្តីថ្លែងបរិហារកេរ្តិ៍ ចៅក្រមត្រូវយកមកពិចារណាមិនត្រឹមតែកាលៈទេសៈដែលលើកឡើងនៅក្នុងការចោទប្រកាន់នោះទេ តែរឿងខាងក្រៅទៀតដែលអាចបង្ហាញឲ្យឃើញថាពាក្យដែលជាប់ការចោទប្រកាន់នោះមានន័យពិតប្រាកដ និងដើម្បីអាចបញ្ជាក់ពីលក្ខណៈនៃបទល្មើសនោះ។

ទៅបន្ទាបរូបគាត់ក្នុងសេចក្តីគោរពនិងរាប់អានពីសមាជិកសង្គមដែលមានការគិតត្រឹមត្រូវ"[7]។ ការបាត់បង់កិត្តិយសអាចនាំឲ្យបាត់បង់ឱកាសការងារ, ជំនឿលើវិជ្ជាជីវៈ, ជំនឿលើអាជីវកម្ម ឬឱកាសផ្សេងៗទៀត។ ដោយហេតុថា ការខូចខាតកិត្តិយសត្រូវបានកំណត់ចេញពីទស្សនវិស័យនៃសមាជិកសង្គម ដូច្នេះសំណួរអាចលើកឡើងថាតើអ្នកណាជាអ្នកត្រូវបង្ហាញថាការខូចខាតកត្តិយសកើតមានៈ តើចៅក្រម ឬ សមាជិកសង្គម។ នៅក្នុងប្រទេសដែលមានគណៈវិនិច្ឆ័យ (Jury) ចៅក្រមជាអ្នកវាយតម្លៃថា សំដីមួយមានលក្ខណៈបរិហារកេរ្តិ៍ (ធ្វើឲ្យខូចកិត្តិយសអ្នកដទៃ) សំរាប់សំដីដែលងាយៗនឹងដឹងថាមានលក្ខណៈបរិហារកេរ្តិ៍ តែបើសំដីខ្លះ ដែលចៅក្រមមានមន្ទិលថាដូចជាមិនមានលក្ខណៈដូច្នោះ នោះចៅក្រមលើរឿងនោះឲ្យគណៈវិនិច្ឆ័យជាអ្នកសំរេចវិញ[8]។ នេះដោយសារតែ គេយកមតិរបស់សង្គមទូទៅថា តើគេយល់ថាពាក្យមួយជាពាក្យធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយសរបស់អ្នកដទៃ ឬ ពាក្យនោះគ្មានជាពិសពុលអ្វីទេ។ ឧទាហរណ៍ ដូចជានៅប្រទេសខ្មែរ តើការនិយាយថាមន្ត្រីរាជការម្នាក់មានសម្បត្តិច្រើន មានន័យថាជាការសរសើរ ឬជាការរិះគន់ថាមន្ត្រីនោះជាជនពុករលួយ?។ ក្នុងសហាគមន៍ខ្លះ គេសរសើរអ្នកមានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើន ដោយគេមិនខ្វល់ថាសម្បត្តិនោះមានប្រភពចេញមកពីណាទេ។ នៅក្នុងសហាគមន៍មនុស្សខ្លះ មន្ត្រីដែលមានទ្រព្យសម្បត្តិច្រើនជាកម្មវត្ថុនៃការរិះគន់ ឬការពេបជ្រាយ។

ឃ. បុគ្គលដែលត្រូវរងការបរិហារកេរ្តិ៍

មាត្រា៣០៥ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌមានគោលបំណងការពារមិនត្រឹមតែកត្តិយស ឬកត្តិស័ព្ទរបស់បុគ្គលឯកជនប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែការពាររហូតដល់ស្ថាប័នទៀតផង។ មាត្រា៣០៥ មិនបានចង្អុលបង្ហាញថាស្ថាប័នណាអាចរងការបរិហារកេរ្តិ៍បាន ដូចជាស្ថាប័នឯកជន ឬសាធារណៈ ជាស្ថាប័នពាណិជ្ជកម្ម ឬស្ថាប័នស៊ីវិល ឬអង្គភាពរដ្ឋាភិបាលជាដើម។

ដោយហេតុថាច្បាប់បរិហារកេរ្តិ៍គ្របដណ្តប់តែទៅលើកត្តិយស ឬកិត្តិស័ព្ទរបស់ "បុគ្គល" ការបរិហារកេរ្តិ៍ ឬនិយាយបន្ថុះបង្អាប់ផលិតផលមួយ ត្រូវស្ថិតនៅក្រៅវិសាលភាពនៃច្បាប់បរិហារកេរ្តិ៍ ឧទាហរណ៍ ការនិយាយថាកៅស៊ូកង់ម៉ាក ក មានគុណភាពអន់ មិនមែនជាការបរិហារកេរ្តិ៍ក្រុមហ៊ុនដែលផលិតកៅស៊ូកង់នោះទេ ដូច្នេះច្បាប់បរិហារកេរ្តិ៍ មិនអាចអនុវត្តលើករណីនេះបានទេ។

ពាក្យសំដីបរិហារកេរ្តិ៍ ជាទូទៅមិនលាតត្រដាងពីអត្តសញ្ញាណនៃបុគ្គលដែល ត្រូវគេបង្ខូចកេរ្តិ៍ឡើយ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី ច្បាប់នៅក្នុងគ្រប់ប្រព័ន្ធច្បាប់ទាំងអស់អនុញ្ញាតឲ្យគេទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានអត្តសញ្ញាណបាន។ ឧទាហរណ៍ អ្នកកាសែតម្នាក់បានសរសេរថា "យោធានៅឈរជើងនៅតំបន់ ក បានរុករានយកព្រៃសហាគមន៍ ដោយសេរីគ្មានការគ្រប់គ្រង"។ មេបញ្ជាការអង្គភាពនៅតំបន់នោះអាចសន្និដ្ឋានថា អ្នកនិយាយចង់និយាយពីខ្លួន ព្រោះអង្គភាពនោះស្ថិតនៅក្រោមបញ្ជារបស់ខ្លួន។ ទោះបីជាពាក្យសំដីនោះមិនពោលដោយចំៗសំដៅលើបុគ្គលម្នាក់ ឬច្រើននាក់ក៏ដោយ ក៏អត្តសញ្ញាណរបស់ពួកគេអាចត្រូវសន្និដ្ឋានចេញពីអត្ថន័យ ពីកាលៈទេសៈខាងក្រៅ ដែលនាំឲ្យអ្នកស្តាប់ ឬទស្សនិកជនអាចយល់បាន ឬអាចបញ្ជាក់អះអាងពីអត្តសញ្ញាណរបស់បុគ្គលដែលទទួលការដៀមដាមបាន។

ប៉ុន្តែបើពាក្យនិយាយនោះមានលក្ខណៈទូលំទូលាយពេកដែលមិនអាចកំណត់ពីអត្តសញ្ញាណរបស់បុគ្គលជាក់លាក់ណាបាន នោះក៏គ្មានបទល្មើសបរិហារកេរ្តិ៍កើតឡើងដែរ។

ចំពោះការបរិហារកេរ្តិ៍ស្ថាប័នវិញ គេមិនដឹងច្បាស់ថាតើមាត្រា ៣០៥ នេះចង់គ្រប់ដណ្តប់តែស្ថាប័នឯកជន ដូចជា អង្គភាពអាជីវកម្ម ឬគ្របដណ្តប់ស្ថាប័នសាធារណៈ ដូចជាក្រសួងផងដែរ។ បើច្បាប់មានគោល

---

[7] ជានិយមន័យដែលប្រើនៅក្នុងរឿងក្តីអង់គ្លេស Sim v. Stretch [1936]។

[8] Andrew T. Kenyon, Defamation: Comparative Law and Practice, UCL Press, 2007, p.35.

បំណងគ្របដណ្តប់លើស្ថាប័នសាធារណៈ នោះបុគ្គលនីមួយៗអាចនឹងងាយធ្លាក់ចូលទៅក្នុងការដាក់ទោសទណ្ឌពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ណាស់ ពោលគឺនៅពេលណាដែលពួកគេចោទសួរអំពីតម្លាភាពរបស់អង្គភាពរដ្ឋាភិបាល។ យោងតាមអត្ថាធិប្បាយ លេខ ៣៤ របស់គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ គណៈកម្មាធិការនេះហាមប្រាមការចោទប្រកាន់ពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ ដោយចែងថា "រដ្ឋជាភាគីមិនត្រូវហាមឃាត់ការរិះគន់ស្ថាប័ន ដូចជា កងទ័ព ឬ រដ្ឋបាលជាដើម"[9]។

ង. ធាតុអត្តនោម័តៈ អសុទ្ធចិត្ត

ច្បាប់ស្តីពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ ដាក់ទណ្ឌកម្មចំពោះតែបុគ្គលណាដែលដែលបញ្ចេញពាក្យសំដីដោយអសុទ្ធចិត្តប៉ុណ្ណោះ។ អសុទ្ធចិត្ត គឺជាចេតនាធ្វើឲ្យមានព្យសនកម្ម។ ច្បាប់កម្ពុជាមិនបានចែងណែនាំពីអ្វីដែលហៅថាអសុទ្ធចិត្តនោះឡើយ។ ក្នុងករណីដែលប្រទេសកម្ពុជាគ្មានយុត្តិសាស្ត្រដើម្បីពន្យល់ពាក្យអសុទ្ធចិត្តនៅក្នុងករណីបទបរិហារកេរ្តិ៍ដូច្នេះ តុលាការអាចក្រឡេកទៅរកអត្ថាធិប្បាយ លេខ ៣៤ នៃ គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សដើម្បីជាគោលនាំផ្លូវក៏បាន ព្រោះអត្ថាធិប្បាយនេះ ភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចលើប្រទេសកម្ពុជា។ ម្យ៉ាងវិញទៀត យុត្តិសាស្ត្របារាំងក៏ជាគំរូមួយល្អផងដែរ ព្រោះយុត្តិសាស្ត្រនេះមានគោលគំនិតស្រដៀងគ្នានឹងគោលគំនិតក្នុងអត្ថាធិប្បាយលេខ ៣៤ លើរឿងនេះ។

អត្ថាធិប្បាយលេខ ៣៤ ចែងថា ការនិយាយថា "នៅក្នុងករណីណាក៏ដោយ គេត្រូវទទួលស្គាល់ថាការរិះគន់អំពីអ្វីមួយដែលជាកម្មវត្ថុនៃផលប្រយោជន៍សាធារណៈ ជាមធ្យោបាយការពារ"[10]។ មានន័យថា ចុងចោទអាចលើកឡើងថាសំដីរបស់ខ្លួនមិនមែនមានគោលដៅវាយប្រហារបុគ្គលទេ តែសំដីនោះទាក់ទងផលប្រយោជន៍សាធារណៈ ដែលសាធារណជនគួរតែបានដឹងរឿងនោះ គឺចុងចោទមិនមានគំនិតអសុទ្ធចិត្តដើម្បីវាយប្រហារដើមបណ្តឹងបរិហារកេរ្តិ៍នោះទេ។ ចំពោះការនិយាយប៉ះពាល់ដល់បុគ្គលសាធារណៈវិញ អត្ថាធិប្បាយ លេខ ៣៤ បានបញ្ជាក់ថា ច្បាប់ "គួរចៀសវាងដាក់ទោស ឬ ចាត់ជាខុសច្បាប់នូវការនិយាយមិនពិតដែលបានបោះពុម្ពផ្សាយដោយភ័ន្តច្រឡំតែគ្មានគំនិតព្យាបាទអ្នកណាមួយ" (កថាខ័ណ្ឌទី ៤៧)។ នេះមានន័យថា ការនិយាយដោយភ័ន្តច្រឡំក៏មិនត្រូវចាត់ទុកថាជាអំពើអសុទ្ធចិត្តទេ។

ក្នុងការកំណត់ថាសំដីមួយជាសំដីពេញទៅដោយអសុទ្ធចិត្ត តុលាការអាចយកយុត្តិសាស្ត្របារាំងជាគំនិតណែនាំក៏បាន។ យុត្តិសាស្ត្របារាំងបានកំណត់លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យសារុបខាងក្រោម ដើម្បីកំណត់ថាមានសុទ្ធចិត្តឬគ្មាន នៅពេលមានការនិយាយមួយដែលត្រូវបានចោទថាបរិហារកេរ្តិ៍អ្នកដទៃ៖

១. មានគោលបំណងសមរម្យ

២. គ្មានភាពជាសត្រូវនឹងគ្នា

៣. មានការអង្កេតហ្មត់ចត់មុននិយាយ

៤. និយាយដោយមានការថ្លឹងថ្លែង

<u>មានគោលបំណងសមរម្យ៖</u> ពាក្យសំដីដែលបន្លឺឡើងគឺក្នុងគោលបំណងផ្តល់ព័ត៌មានទៅសាធារណជនឲ្យដឹងពីសាច់រឿងណាដែលទាក់ទងនឹងផលប្រយោជន៍ ឬ ជាក្តីកង្វល់នៃសាធារណជន។ ឧទាហរណ៍ ការនិយាយ ឬរបាយការណ៍អំពីតម្លាភាព និងគណនេយ្យភាពរបស់រដ្ឋាភិបាលគឺជារឿងដែលបំរើឲ្យផលប្រយោជន៍សាធារណៈ ។ ការតែបន្លំថវិកាជាតិក៏ជារឿងដែលសាធារណៈចង់ដឹង។ សេចក្តីរាយការណ៍ពីការធ្វើឲ្យខូចបរិស្ថាន, សុខភាព, ការរឹបអូសដីធ្លី ឬការបណ្តេញចេញក៏ជាចំណុចសំខាន់សម្រាប់សាធារណជន ត្រូវដឹងដែរ។

[9] គណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្ស, អត្ថាធិប្បាយ លេខ ៣៤ កថាខណ្ឌទី ៣៨។

[10] ប្រភពដូចគ្នា ត្រង់កថាខ័ណ្ឌទី ៤៧។

<u>គ្មានភាពជាសត្រូវនឹងគ្នា៖</u> និយាយឲ្យងាយស្ដាប់ទៅ ពាក្យដែលនិយាយស្ដីមិនត្រូវធ្វើឡើង ដើម្បីធ្វើការសងសឹកដល់បុគ្គលណាមួយឡើយ។ ប៉ុន្តែ ពាក្យសំដីដែលមិនពិរោះពិសារអំពីអ្នកណាម្នាក់ក៏មិនមែនសុទ្ធតែមានន័យថាការសងសឹកផ្ទាល់ខ្លួននោះដែរ។ គេត្រូវពិនិត្យមើលទំនាក់ទំនងរវាងអ្នកត្រូវគេបង្ខូចកេរ្ដិ៍ និងអ្នកបង្ខូចកេរ្ដិ៍។ ឧទាហរណ៍ សមាជិកម្នាក់នៃសមាគមមួយដែលអំពាវនាវឲ្យពិនិត្យមើលប្រធានសមាគមអំពីការប្រើប្រាស់ប្រាក់កាសសមាគម មិនមែនមានន័យថា ជាការសងសឹកនោះទេ លើកលែងតែ ជាឧទាហរណ៍ នាយកបានដាក់វិន័យសមាជិកនោះកាលពេលពីមុន ហើយសមាជិកនេះបានអំពាវនាវឲ្យត្រួតពិនិត្យមើលការគៃបន្លំដែលគ្មានតម្រុយណាមួយសោះ។ ប៉ុន្តែគេអាចប្រមាណមើលបានពីគោលបំណងនៃការអំពាវនាវនោះផងដែរ។ ការរិះគន់ពីអ្នកនយោបាយប្រឆាំង លើសមាជិករដ្ឋាភិបាល នៅក្នុងការអនុវត្តមុខងារត្រួតពិនិត្យរបស់គេ មិនត្រូវចាត់ទុកជាភាពជាសត្រូវនឹងគ្នាទេ។

<u>មានការអង្កេតហ្មត់ចត់មុននិយាយ</u> ៖ ការអង្កេតហ្មត់ចត់គឺមិនមែនមានន័យរហូតដល់ទៅរក ភស្តុតាងបញ្ជាក់ពីភាពពិតនៃអង្គហេតុដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះឡើយ ប៉ុន្តែការអង្កេតនេះគួរត្រូវបានធ្វើដោយមានការប្រុងប្រយ័ត្នមុនពេលនិយាយពីរឿងនោះ។ ការធ្វើបែបនេះគឺដើម្បីធានាពីភាពសត្យានុម័តនៃពាក្យសំដីដែលនិយាយ។ បុគ្គលដែលគេចោទថានិយាយពាក្យបរិហារកេរ្ដិ៍នោះត្រូវប្រឹងប្រែងឲ្យអស់លទ្ធភាពដើម្បីឲ្យព័ត៌មានដែលខ្លួននិយាយនោះមានមូលដ្ឋានគ្រាន់បើ។ ប្រសិនបើចុងចោទប្រឌិតរឿងនោះ គាត់មិនអាចបង្ហាញពី "សុទ្ធចិត្ត" នៅក្នុងពាក្យសំដីរបស់គាត់បានឡើយ។

<u>និយាយដោយមានការថ្លឹងថ្លែង</u>៖ ការបញ្ចេញពាក្យសំដីត្រូវធ្វើឡើងដោយមានការប្រយ័ត្នប្រយែង និងមានការថ្លឹងថ្លែង។ ពាក្យសំដីដែលមានការថ្លឹងថ្លែងគឺមិនត្រូវមានការបំផ្លើស ឬការនិយាយបង្ករឿង។ ឧទាហរណ៍ ការប្រើពាក្យថា "ក្បត់ជាតិ" ឬ "មានពិរុទ្ធ" នេះមិនមែនជាការបញ្ចេញមតិដោយប្រយ័ត្នប្រយែងនោះទេ។ ការនិយាយដោយមានការថ្លឹងថ្លែងត្រូវរួមបញ្ចូលទស្សនៈផ្ទុយផងដែរ។ ឧទាហរណ៍ បើអ្នកនិយាយម្នាក់បានអង្កេតហ្មត់ចត់លើរឿងណាមួយហើយ គាត់គួរបង្ហាញពីពត៌មានដែលផ្ទុយពីរឿងដែលគាត់រកឃើញដែរ ដើម្បីបញ្ជាក់ថា គាត់បានបង្ហាញពត៌មានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ មិនមែនស្ដាប់តែប្រភពម្ខាងនោះទេ។

៤. បន្ទុកភស្តុតាង

នៅសហរដ្ឋអាមេរិក ការបរិហារកេរ្ដិ៍ជាសាធារណៈ ឬ "បរិហាកេរ្ដិ៍តាមការសរសេរ" (Libel) ជាអំពើអនីត្យានុកូល (Tort)។ បន្ទុកក្នុងការបញ្ជាក់បង្ហាញធាតុផ្សំនៃបទល្មើសបរិហារកេរ្ដិ៍គឺស្ថិតនៅលើដើមចោទ។ ឧទាហរណ៍ ការបញ្ជាក់ពីការមិនពិត និងចេតនាទុច្ចរិតជាបន្ទុករបស់ភាគីដើមចោទ (សូមមើលឧទាហរណ៍រឿងក្ដីរវាង New York Times និង Sullivan)។

នៅប្រទេសបារាំង ការបរិហារកេរ្ដិ៍ជាសាធារណៈគឺជាបទមជ្ឈិម និងត្រូវបានកាត់ក្ដីដោយ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌ។ ចេតនាទុច្ចរិតត្រូវបានសន្មតសម្រាប់ចុងចោទ គឺមិនមែនខាងអយ្យការឬ ភាគី រដ្ឋប្បវេណីឡើយ។ ហេតុដូច្នេះ ចុងចោទត្រូវតែទទួលបន្ទុកបង្ហាញភស្តុតាងពីសុទ្ធចិត្តរបស់ខ្លួន។

៥. មធ្យោបាយការពារ

ក. មតិយោបល់

មតិយោបល់ត្រូវបានទទួលការការពារការបញ្ចេញមតិដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា មាត្រា៤១ និងច្បាប់ស្ដីពីរបបសារព័ត៌មាន មាត្រា២០។

មាត្រា ៤១ (រដ្ឋធម្មនុញ្ញ)៖

ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរមានសេរីភាពខាងការបញ្ចេញមតិរបស់ខ្លួន សេរីភាពខាងការបោះពុម្ពផ្សាយ និង សេរីភាពខាងការប្រជុំ។

មាត្រា ២០ (ច្បាប់ស្តីពីរបបសារព័ត៌មាន)៖

អំពើប្រព្រឹត្តរបស់និយោជក និពន្ធនាយក ឬអ្នកនិពន្ធអត្ថបទដែលរំលោភច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ ត្រូវទទួលទោសតាមច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ។ ប៉ុន្តែទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏គ្មានជនណាម្នាក់ត្រូវចាប់ចង ឬជាប់ពន្ធនាគារ ដោយសារការបញ្ចេញមតិឡើយ។

ដូច្នេះរាល់ការបញ្ចេញមតិយោបល់មិនត្រូវបានដាក់ទោស ដោយច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌរួមទាំងច្បាប់ បរិហារកេរ្តិ៍ផងដែរ។

ដូចដែលពិភាក្សាខាងលើ មតិយោបល់មិនអាចផ្ទៀងផ្ទាត់បានទេ ដូច្នេះគេមិនអាចបង្ហាញភស្តុតាងថាមតិយោបល់មួយពិត ឬមិនពិតឡើយ។ ច្បាប់បរិហារកេរ្តិ៍ផ្តន្ទាទោសតែការថ្លែងណាដែលមិនពិត ដែលធ្វើឲ្យប៉ះពាល់កិត្តិយសអ្នកដទៃប៉ុណ្ណោះ។

ក. ការពិត

ការពិតគឺជាមធ្យោបាយការពារចំពោះបណ្តឹងពីបទបរិហារកេរ្តិ៍។

ខ. សុទ្ធចិត្ត

លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដើម្បីកំណត់អំពីនិយមន័យនៃសុទ្ធចិត្ត ត្រូវបានបង្ហាញនៅផ្នែកខាងលើរួច ហើយ។ ឧទាហរណ៍មួយនៃរឿងក្តីមួយដែលបានសម្រេចដោយតុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបអាចយកធ្វើជាគំរូ ដើម្បីស្វែងយល់ពីលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យនៃសុទ្ធចិត្ត។

នេះជារឿងក្តីរបស់លោក Noël Mamère ជាសមាជិកសភាបារាំងមកពីគណបក្សបៃតង ដែលបានដាក់បណ្តឹងទៅតុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបជំទាស់ទៅនឹងតុលាការកំពូលបារាំង (French Cour de cassation) ដែលដាក់ទោសគាត់ពីបទបរិហារកេរ្តិ៍។ ដំណើររឿងមានដូចខាងក្រោមនេះ។

នៅពេលនិយាយជាមួយទូរទស្សន៍បារាំង២ (TV France 2) ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ លោក Mamère បានឆ្លើយតបទៅនឹងអ្នកចូលរួមផ្សេងទៀតដែលរំលឹកអំពីព្រឹត្តិហេតុនៃការផ្ទុះអាវុធនុយក្លេអ៊ែរនៅChernobyl នៅសហភាពសូវៀតក្នុងឆ្នាំ១៩៨៦ ថា "ជាច្រើនសប្តាហ៍បន្ទាប់ពីផ្ទុះនោះមក នៅតែមានពពកនៃសារធាតុសេស្សរមបានឆ្លងចូលក្នុងប្រទេសបារាំង ហើយនេះជាលទ្ធផលនៃការផ្ទុះអាវុធនុយក្លេអ៊ែរ Chernobyl ខ្ញុំបានបង្ហាញរឿងនេះដល់កាសែត នៅម៉ោង១៣ ក្នុងឆ្នាំ១៩៨៦ ជាថ្ងៃនៃមហន្តរាយនៅ Chernobyl បានកើតឡើង។ មានបុគ្គលបីសាចម្នាក់ឈ្មោះPellerin ធ្វើការអាជ្ញាធរមជ្ឈិមសម្រាប់ការការពារប្រឆាំងនឹងកាំរស្មីអ៊ីយ៉ុង នៅតែនិយាយច្រំដែលៗប្រាប់យើងថា ប្រទេសបារាំងជាប្រទេសខ្លាំង--មានគំនិតថាខ្លួនឯងជាអាស្ទេរិក (Asterix complex)[11]-- ថាពពកនៃកាំ

[11] *The Adventures of Asterix* is a series of comic books by a French author. Asterix is small but confident, whereas his companion, Obelix, is big and strong, but not very clever

រស្មីពី Chernobyl មិនបានហោះកាត់ព្រំដែនប្រទេសរបស់យើងទេ។"[12] លោក Pellerin ជាពេទ្យឯកទេសខាងកាំរស្មីអគ្គិសនីវិទ្យា និងជាសាស្ត្រាចារ្យផ្នែកជីវរូបសាស្ត្រ និងជារដ្ឋមន្ត្រីសុខភាព និងការងារ ដែលដឹកនាំក្រសួងកណ្តាល ប្រឆាំងនឹងសម្រាប់ការការពារកាំរស្មីអ៊ីយ៉ុង ក្នុងអំឡុងពេលដែលមានមហន្តរាយនៅ chernobyl ។ បេសកកម្មរបស់គាត់គឺត្រូវគ្រប់គ្រងកម្រិតនៃការរាលដាលឆ្លងកំទេចកាំរស្មីនៅក្នុងដែនដីប្រទេសបារាំង និងផ្តល់ព័ត៌មានបន្ទាន់ទៅក្រសួងទាំងអស់អំពីបញ្ហានេះ។

ក្នុងខែតុលា ឆ្នាំ២០០០ លោក Mamère ត្រូវបានសាលាដំបូងក្រុងប៉ារីសកោះហៅឲ្យបំភ្លឺលើ បណ្តឹងពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ដែលប្តឹងដោយលោក Pellerin។ គាត់ត្រូវបានតុលាការផ្តន្ទាទោសដោយឲ្យបង់ប្រាក់ពិន័យចំនួន ១ម៉ឺនហ្វ្រង់ និងសងជម្ងឺចិត្តចំនួន៥ម៉ឺនហ្វ្រង់ និងបង្គាប់ចុះផ្សាយសាលក្រមតុលាការនៅលើទំព័រកាសែតទៀតដោយចំណាយប្រាក់ខ្លួនឯង។ លោក Mamère បានប្តឹងទៅសាលាឧទ្ធរណ៍ក្រុងប៉ារីស។ សាលាឧទ្ធរណ៍ក្រុងប៉ារីសបានតំកល់សាលក្រមសាលាដំបូង ដោយមានមូលហេតុថា លោក Mamère ខ្វះការថ្លឹងថ្លែងនៅក្នុងការនិយាយស្តី៖

១. ការប្រើពាក្យពេចន៍ដូចជា "នៅតែនិយាយច្រំដែលៗប្រាប់យើង" លោក Mamère ទទូចយ៉ាងខ្លាំង និងគ្មានអ្វីគួរមន្ទិល ថាលោក Mr Pellerin **មានចេតនាកុហកច្រំដែលៗ** និងថាគាត់បាន**ក្រឡៃការពិតជារហូតគ្មានផ្លាស់ប្តូរនិងដោយដឹងខ្លួន**។

២. គាត់ក៏បាននិយាយពីលោក Pellerin ថាជា "**បីសាច**" ដែលនេះ មិនមែនជា**ការបញ្ចេញសំដីអព្យាក្រិត្យ** ជាពិសេសកាលណាប្រើពាក្យនេះភ្ជាប់ជាមួយអ្វីម្យ៉ាងដូចជាគ្រោះមហន្តរាយ Chernobyl នេះ។ គាត់ក៏និយាយដែរថា ភាគីរដ្ឋប្បវេណីកើតគំនិត "**ចាត់ខ្លួនឯងជាអាស្តេរិច**"[13] ដូចនេះធ្វើឲ្យលោក Pellerin ជាមនុស្ស**គួរឲ្យសើចចំអក** និងជាមនុស្ស**មិនគួរឲ្យទុកចិត្តបាន**។

៣. ការដែលលោក Mamère មិនទុកមុខ, ការនិយាយបង្រួប, ចរិតប្រមាថខាតទានលើ ភាគីរដ្ឋប្បវេណី **បង្ហាញអំពីការខ្វះខាតនូវមជ្ឈន្តិកភាព** (ភាពនៅជាកណ្តាល, ភាពមិនហួសហេតុ) **នៃសំដីរបស់គាត់**។

៤. ដោយហេតុថាគាត់ខ្វះលក្ខខណ្ឌមួយក្នុងចំណោមលក្ខខណ្ឌផ្សេងទៀតនៃធាតុផ្សំសុទ្ធចិត្ត ចុងចម្លើយមិនត្រូវបានចាត់ទុកថា បាននិយាយដោយសុទ្ធចិត្តនោះទេ ហើយដូច្នេះ តុលាការក៏មិនចាំបាច់ពិនិត្យលើទិដ្ឋភាពផ្សេងទៀតនៃធាតុផ្សំសុទ្ធចិត្តដែរ។

៥. ដូច្នេះគាត់ត្រូវផ្តន្ទាទោស

តុលាការកំពូលបារាំងក្នុងខែតុលា ឆ្នាំ២០០២ បានតម្កល់សាលក្រមសាលាឧទ្ធរណ៍។ បន្ទាប់ មករឿងក្តីនេះបានដាក់បន្តទៅតុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុបក្នុងខែមេសា ឆ្នាំ២០០៣។

ក្នុងខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៦ គណៈកម្មការដើម្បីស្រាវជ្រាវ និងព័ត៌មានឯករាជ្យស្តីពីវិទ្យុសកម្ម និងសមាគមបារាំងនៃអ្នកមានជម្ងឺក្រពេញទីរ៉ូអីត បានទទួលស្គាល់ថា មន្ត្រីនាពេលនោះបានកុហក និងប៉ាន់ប្រមាណមិនដល់នូវកំទេចវិទ្យុសកម្មហោះពី Chernobyl ធ្លាក់ចូលប្រឡាក់ប្រឡូសប្រទេសបារាំង។ តុលាការអឺរ៉ុបបានចេញនូវសាលក្រមរបស់ខ្លួនក្នុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៦។ នៅក្នុងសាលក្រមនោះ តុលាការអឺរ៉ុបមិនយល់ស្របតាមតុលាការ បារាំងដែលថាលោក Mamère គ្មានសុទ្ធចិត្តនោះទេ ដោយមានសំអាងហេតុថា[14]៖

- ការនិយាយរបស់លោក Mamère ពាក់ព័ន្ធនឹងប្រធានបទដែលជាក្តីបារម្ភជាទូទៅ ពោលគឺការការពារបរិស្ថាន និងសុខភាពសាធារណៈ។ [ធាតុផ្សំនៃសុទ្ធចិត្ត៖ គោលបំណងសមរម្យ]

---

[12] រឿងក្តី Mamère v. France សាលដីការបស់តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុប, កថាខ័ណ្ឌ៥។

[13] អាស្តេរិច ឬ Asterix ជាតួអង្គក្នុងគំនូរតុកត្តាមាឌតូច តែមានប្រាជ្ញា ដែលរស់នៅក្នុងផ្នែកមួយនៃប្រទេសបារាំងសម័យដើមដែលគ្មានបច្ចាមិត្រណាមកជណ្តើមបាន សូម្បីទីកន្លែងផ្សេងៗនៃប្រទេសបារាំងត្រូវបានដោយពួករ៉ូមាំងក្តី។ មានន័យថាមនុស្សគិតថាខ្លួនឯងពូកែលើគេ ហ្វេត។

[14] រឿងក្តី Mamère v. France សាលដីការបស់តុលាការសិទ្ធិមនុស្សអឺរ៉ុប, កថាខ័ណ្ឌ២៤ និង ២៥។

- លោក Mamère និយាយក្នុងសមត្ថភាពគាត់ជាអ្នកតំណាងរាស្ត្រដែលជាប់ឆ្នោតម្នាក់ដែលលះបង់សំរាប់បុព្វហេតុអេកូឡូស៊ី ដូច្នេះសំដីរបស់គាត់ត្រូវចាត់ទុកថា ការសំដែងមតិខាងនយោបាយ ឬ "សកម្មជន" [ជាតុផ្សំនៃសុទ្ធចិត្ត៖ គ្មានភាពជាសត្រូវ--មិនមានធាតុស្អប់ឬគំនុំជាមួយលោក Pellerin ឡើយ)] ។
- បុគ្គលដែលនិយាយអំពីសាច់រឿងដែលជាក្តីបារម្ភជាទូទៅគួរមានឱកាសរួចពីការទទួលខុសត្រូវពេលណាគេបានសំដែងសុទ្ធចិត្ត ឬ និយាយការពិត (ក្នុងករណីគាត់អះអាងពីអំពើ ឬ ព្រឹត្តិការណ៍អ្វីមួយ)។
- តាមបញ្ញត្តិនៃមាត្រា៣៥ នៃច្បាប់ឆ្នាំ១៨៨១ តុលាការបារាំង បានរារាំងជនជាប់ចោទ មិនឲ្យប្រើភស្តុតាងខាងអង្គហេតុនៃអំពើបរិហារកេរ្តិ៍ ដែលបានកន្លងមកជាង១០ឆ្នាំហើយទេ(ហេតុការណ៍នៃមហន្តរាយឆ្នាំ១៩៨៦)[15]។ តុលាការអឺរ៉ុបមិនយល់ស្របជាមួយនឹងការអះអាងបែបនេះទេ។ ក្នុងន័យទូទៅ តុលាការអឺរ៉ុបយល់ស្របនឹងតក្កភាព (ភាពមានហេតុផល) នៃការកំណត់អាជ្ញាយុកាលប្រភេទនេះទេ ព្រោះថាកាលណាព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានអះអាងបានកន្លងផុតកាន់តែយូរទៅ គេកាន់តែពិបាកក្នុងការកំណត់ការពិតនៃព្រឹត្តិការណ៍នោះណាស់។ ប៉ុន្តែ ចំពោះព្រឹត្តិការណ៍ប្រវត្តិសាស្ត្រ ឬព្រឹត្តិការវិទ្យាសាស្ត្រវិញ អង្គហេតុថ្មីអាចផុសចេញច្រើនឆ្នាំក្រោយមកដែលធ្វើឲ្យការជជែកវែកញែកកកាយបានពត៌មានកាន់តែសម្បូរណ៍ ហើយការជជែកវែកញែកនោះជួយធ្វើឲ្យប្រជាជនកាន់តែយល់ដឹងពីអ្វីដែលបានកើតឡើង។
- ស្តីពីការខ្វះនូវមជ្ឈន្តិកភាព (ភាពជាកណ្តាល) តុលាការអឺរ៉ុបមានមូលហេតុយ៉ាងនេះ៖
  ១. តាមមតិរបស់តុលាការ ពាក្យសំដីដែលកើតជាប្តឹងប្តល់គ្នានៅក្នុងរឿងនេះ ទោះបីជាការចំអកឡកឡឺយក្តី ក៏នៅតែស្ថិតក្នុងព្រំដែននៃការនិយាយបំផ្លើស ឬការនិយាយបង្កហេតុដែលនៅទទួលបានដែរ។ តុលាការរកមិនឃើញថាមានភាសាជេរប្រមាថច្បាស់ទែងនៅក្នុងពាក្យដែលគាត់និយាយនោះទេ ៖ ទោះបីគាត់ហៅលោក Pellerin ថាជា "តួបីសាច"ក្តី អត្ថន័យពិតប្រាកដនៃពាក្យគឺជាការប្រៀបធៀប ហើយការដែលថា លោកMamère មិនសូវនិយាយសំដៅទៅលោក Pellerin ជាបុគ្គល ប៉ុន្តែជាតំណាងនៃអង្គភាពមួយដែលនៅជួរមុខ ទាក់ទងនឹងការផ្តល់ព័ត៌មានទៅសាធារណជនអំពីឥទ្ធិពលនៃមហន្តរាយ Chernobyl មានមកលើប្រទេសបារាំង ដែលជាព្រឹត្តិការណ៍បីសាច។
  ២. ចំពោះពាក្យថា "ចាត់ខ្លួនជាអាស្តេរិច" នោះ វាគ្រាន់តែជារូបភាពនៃពពកវិទ្យុសកម្មមួយ "ជាប់គាំង" ត្រឹមព្រំដែនប្រទេសបារាំង ដែលគេអាចមើលឃើញដូចរូបត្លុកនៃស្ថានភាពមួយដែលលោកMamère មើលឃើញ ដោយរំលឹកជាពិសេសពី ឥរិយាបថដ៏មានទំនុកចិត្តនៃអាជ្ញាធរនាំឲ្យបាត់សុភវិនិច្ឆ័យចំពោះទីតាំងភូមិសាស្ត្រនៃប្រទេសបារាំង (សូម្បីតែឥទ្ធិពលពិតប្រាកដពីមហន្តរាយពិតរបស់ Chernobyl មកលើប្រទេសបារាំង ក៏គ្មាននរណាដឹងច្បាស់ដែររហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ)។
  ៣. ចំពោះឃ្លាដែលថា "និយាយច្រំដែលៗប្រាប់យើង..." ជាជាងនិយាយកុហកដោយចេតនាច្រំដែលៗ គេអាចមើលឃើញថា ឃ្លានេះគ្រាន់តែជាការនិយាយដល់សេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាច្រើនដងដែលធ្វើដោយនាយកនៃអាជ្ញាធរមជ្ឈិមសម្រាប់ការការពារប្រឆាំងនឹងកាំរស្មីអ៊ីយ៉ុង តាមបណ្តាញផ្សាយពត៌មាន ដែលកាលនោះដើមបណ្តឹងសាទុក្ខ (ដែលនៅពេលមហន្តរាយកើតឡើង

[15] រដ្ឋាភិបាលបារាំងអះអាងថា គោលកាណ៍នេះមានហេតុផលមកពីឆន្ទៈរបស់អ្នកធ្វើច្បាប់បារាំងចង់ហាមឃាត់មិនឲ្យជំទាស់ដើម្បីរកការពិតទាក់ទងនឹងព្រឹត្តិការណ៍ចាស់ដោយគ្មានកំណត់ពេលវេលានោះទេ។ រដ្ឋាភិបាលបារាំងបន្ថែមទៀតថា អ្នកប្តឹងសាទុក្ខ (Maère) ទោះក្នុងករណីណាក៏ដោយមានឱកាសឈ្នះក្តីតិចណាស់ សូម្បីតែគាត់ត្រូវផ្អែកលើមធ្យោបាយការពារបែបនោះក៏ដោយ។

ដើមបណ្តឹងសាទុក្ខ[Mamère] ជាសាក្សីជាប់នឹងព្រឹត្តិការណ៍ជាងគេ ។

៩. ពាក្យសំដីទាំងនោះត្រូវពិចារណានៅក្នុងបរិបទរបស់វា៖ ដើមបណ្តឹងសាទុក្ខបញ្ចេញប្រតិកម្មភ្លាមៗទៅលើការលើកឡើងរបស់អ្នកចូលរួមពិភាក្សាម្នាក់ទៀតអំពីសៀវភៅមួយដែលឧទ្ទិសជូនជនរងគ្រោះនៃមហន្តរាយ Chernobyl និងអំពីអារម្មណ៍រំជួលរបស់គាត់ ដែលដុះចេញពីការអានសៀវភៅនោះ៖ នៅក្នុងកម្មវិធីមួយដែលមិនសូវមានពត៌មានផ្សាយ តែមានឆាកកំសាន្តច្រើន ហើយជាកម្មវិធីដែលទទួលបានប្រជាប្រិយភាពដោយសារច្រើននិយាយពីរឿងលើសពីការពិត និងរបៀបជាបង្គ។

- តាមទស្សនៈរបស់តុលាការ ហេតុផលដែលបានផ្តល់ដោយតុលាការក្នុងស្រុក(តុលាការបារាំង) សំរាប់គាំទ្រការរកឃើញរបស់ខ្លួនថាគ្មានសុទ្ធចិត្ត ស្តែងឲ្យឃើញនូវការបកស្រាយដ៏រឹងកំព្រឹសនូវពាក្យសំដីដើមបណ្តឹងសាទុក្ខ ដែលមិនមានងាយស្រួលនឹងសម្រុះសម្រួលជាមួយនឹងសេរីភាពខាងការបញ្ចេញមតិ។
- តុលាការអឺរ៉ុបមិនយល់ស្របជាមួយនឹងតុលាការបារាំងដែលថា Mamère ខ្វះសុទ្ធចិត្ត។

៦. បញ្ហានីតិវិធីៈ តួនាទីព្រះរាជអាជ្ញា និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

ក. ទោះបីការបរិហារកេរ្តិ៍ជាសាធារណៈ ជាបទល្មើសមជ្ឈឹមក្តី ក៏ព្រះរាជអាជ្ញាមិនអាចផ្តើមបណ្តឹងដោយខ្លួនឯងបានឡើយ។ បណ្តឹងត្រូវតែធ្វើចេញពីបុគ្គលដែលត្រូវបានគេបរិហារកេរ្តិ៍ (មាត្រា ៣០៩ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ)។ បណ្តឹងអាជ្ញាបរិហារកេរ្តិ៍នេះនឹងត្រូវរំលត់ភ្លាម បើដើមបណ្តឹងបានដកពាក្យបណ្តឹង។

ខ. ព្រះរាជអាជ្ញាអាចជាដើមបណ្តឹងអាជ្ញាបាន កាលបើការបរិហារកេរ្តិ៍កើតចេញពីមូលហេតុជាតិកំណើត, ជាតិពិន្ទុ, ពូជសាសន៍ ឬសាសនា។

គ. បើជនដែលត្រូវគេបរិហារកេរ្តិ៍ចង់ធ្វើបណ្តឹងព្រហ្មទណ្ឌដើម្បីទាមទារសំណងខូចខាត គាត់ត្រូវតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី (ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ៖ មាត្រា ២ ស្តីពីការបែងចែកបណ្តឹងព្រហ្មទណ្ឌនិង បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី, មាត្រា ៥ ស្តីពីការតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី) ។

៧. ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

យោងតាមក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌមាត្រា៥ ចែងថា ជនរងគ្រោះនៃបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈឹមអាចដាក់ពាក្យបណ្តឹង ដោយតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី នៅចំពោះមុខចៅក្រមស៊ើបសួរ។ បញ្ហា មួយកើតឡើងៈ ដោយហេតុថាបណ្តឹងបរិហារកេរ្តិ៍ ទាមទារឲ្យមានដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីប្តឹងទៅព្រះអាជ្ញាដើម្បីឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាដំណើរការបណ្តឹងបាន សំណួរចោទសួរថា តើជនរងគ្រោះអាចតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីជាមួយចៅក្រមស៊ើបសួរនោះយ៉ាងដូចម្តេចវិញ? តើបណ្តឹងអាជ្ញាគួរត្រូវបានដាក់មុន ហើយបន្ទាប់មកតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីពេលក្រោយជាមួយចៅក្រមស៊ើបសួរពេលដែលចៅក្រមស៊ើបសួរ ទទួលដីកាបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរឬ?។

មានជម្រើសពីរសម្រាប់ជនរងគ្រោះដើម្បីតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី។ ជម្រើសទីមួយគឺ ជនរងគ្រោះត្រូវតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី នៅពេលដែលព្រះរាជអាជ្ញាបានដាក់ដីកាបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរទៅចៅក្រមស៊ើបសួរ។ ជម្រើសមួយទៀតគឺ ជនរងគ្រោះដាក់ពាក្យបណ្តឹងទៅចៅក្រមស៊ើបសួរ។

- **ជម្រើសទី១៖ បណ្ដឹងអាជ្ញាផ្ដើមឡើងដោយព្រះរាជអាជ្ញា** ៖ ជនរងគ្រោះពីបទបរិហារកេរ្តិ៍ត្រូវប្ដឹងទៅព្រះរាជអាជ្ញាសិន ដើម្បីឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាចាត់ការបណ្ដឹងព្រហ្មទណ្ឌ។ រួចមកដើមបណ្ដឹងត្រូវប្ដឹងចៅក្រមស៊ើបសួរ នៅពេលដែលដីកា
- របញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរបានមកដល់ដៃចៅក្រមស៊ើបសួរ ដើម្បីតាំងខ្លួនជាដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី។ ជនរងគ្រោះអាចប្រកាសដល់ចៅក្រមស៊ើបសួរថា គាត់ជាភាគីនៃដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីពេលដែល ចៅក្រមស៊ើបសួរបើកការស៊ើបសួរ (មាត្រា១៣៧នៃក្រមនីវិធីព្រហ្មទណ្ឌ)។ ជនរងគ្រោះអាចប្រកាសខ្លួនជាដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី ដោយផ្ទាល់មាត់ ឬដោយលិខិតទៅចៅក្រមស៊ើបសួរបាន។
- **ជម្រើទី២៖ ការដាក់បណ្ដឹងជាមួយចៅក្រមស៊ើបសួរ** ៖ ស្ថានភាពនេះកើតឡើងបានលុះណា តែគ្មានដីកាបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរដែលធ្វើឡើងដោយព្រះរាជអាជ្ញា។ ជនរងគ្រោះ អាចទៅជួប និងដាក់បណ្ដឹងដោយផ្ទាល់ជាមួយនឹងចៅក្រមស៊ើបសួរ (មាត្រា១៣៨ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ)។ ជនរងគ្រោះត្រូវប្រកាសចំពោះមុខចៅក្រមស៊ើបសួរអំពីបណ្ដឹងខ្លួនថា ខ្លួនជាដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី។ បន្ទាប់មកបណ្ដឹងរបស់ជនគ្រោះនឹងត្រូវបញ្ជូនទៅព្រះរាជអាជ្ញា (មាត្រា១៣៩ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ)។ ចេញពីចំណុចនេះលំហូរធម្មតានៃនីតិវិធីបណ្ដឹងអាជ្ញាចាប់ផ្ដើម។ បន្តពីនេះទៅព្រះរាជអាជ្ញាក្លាយជាដើមបណ្ដឹងនៃបណ្ដឹងអាជ្ញា។ បន្ទាប់ពីពិនិត្យលើបណ្ដឹងមានធាតុផ្សំគ្រប់គ្រាន់ហើយ ព្រះរាជអាជ្ញាបញ្ជូនដីកាបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរទៅចៅក្រមស៊ើបសួរ។

- **ការតម្កល់:** ក្នុងឋានៈខ្លួនជាដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី ជនរងគ្រោះត្រូវបង់ប្រាក់តម្កល់ទៅតុលាការដើម្បីជាកិច្ចធានាទល់នឹងបណ្ដឹងដោយបំពានឬបណ្ដឹងអូសបន្លាយ (មាត្រា១៤១ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ) នេះម្យ៉ាង, ម្យ៉ាងវិញទៀត សម្រាប់ឲ្យតុលាការដំណើរការរឿងក្ដីនោះផងដែរ (មាត្រា១៤០ ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ)។ តុលាការនឹងលើកបណ្ដឹងចោល បើប្រាក់តម្កល់មិនត្រូវបានបង់តាមកាលកំណត់។ ប៉ុន្តែ បើដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះជាជនក្រីក្រ ពុំមានលទ្ធភាពបង់ តុលាការអាចលើកលែងបង់ប្រាក់តម្កល់នោះបាន។

នៅចុងបញ្ចប់នីតិវិធី ប្រាក់តម្កល់នឹងត្រូវប្រគល់ឲ្យដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីវិញ។ ប៉ុន្តែ បើបណ្ដឹងធ្វើដោយបំពាន តុលាការនឹងសម្រេចពិន័យដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះ ប៉ុន្តែប្រាក់ពិន័យ នោះមិនត្រូវលើសពីប្រាក់ដែលបានដាក់តម្កល់ឡើយ។ បុគ្គលដែលត្រូវបានគេប្ដឹងដោយបំពានអាចដាក់បណ្ដឹងទាមទារសំណងនៃការខូចខាតពីដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីនោះបាន។

ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌមិនកំណត់អំពីចំនួនជាក់លាក់នៃប្រាក់តម្កល់នេះឡើយ។

ជម្រើសទី ២ អាចធ្វើទៅបាន កាលបើស្ថាប័នចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមានអត្ថិភាពជាអង្គភាពមួយ ឧទាហរណ៍ ជាមន្ទីចៅក្រមស៊ើបសួរ មិនមែនជាការតែងតាំងចៅក្រមស៊ើបសួរចំពោះកិច្ច ដូចក្នុង ករណីនៃការអនុវត្តនៅប្រទេសកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន។ ប្រទេសកម្ពុជាគ្មានចៅក្រមស៊ើបអង្កេតជាអចិន្ត្រៃយ៍ទេ។ គាត់ត្រូវបានតែងតាំងពេលណាមានរឿងព្រហ្មទណ្ឌដែលត្រូវបានបញ្ជូនមកឲ្យស៊ើបសួរដោយព្រះរាជអាជ្ញាប៉ុណ្ណោះ។

នីតិវិធីបណ្ដឹងនៃការសុំទទួលស្គាល់ជាភាគីដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅប្រទេសបារាំង

(ប្រភព: http://vosdroits.service-public.fr/F20798.xhtml)

ក. បុរេលក្ខខណ្ឌសម្រាប់ការដាក់បណ្ដឹងសុំទទួលស្គាល់ជាភាគីដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី

មួយ៖ ជនរងគ្រោះត្រូវដាក់ពាក្យបណ្ដឹងសាមញ្ញ[16]មួយជាមួយព្រះរាជអាជ្ញា។
ពីរ៖ ព្រះរាជអាជ្ញាបដិសេធមិនព្រមធ្វើបណ្ដឹងអាជ្ញា ហើយចេញដីកាតម្កល់រឿងមិនចាត់ការ ដោយចេញលិខិតប្រាប់ទៅដើមបណ្ដឹងសាមញ្ញថាខ្លួនមិនចាត់ការក្នុងរឿងនេះទេ។

ខ. ដាក់ពាក្យបណ្ដឹងដោយតាំងខ្លួនជាដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី

ជំហានទី១៖ រៀបចំបណ្ដឹង ដោយចង្អុលបង្ហាញពីអសយដ្ឋានរបស់ភាគីដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី និងចុងចម្លើយ, ពីចេតនាចង់តាំងខ្លួនជាដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី, ពីប្រភេទនៃបទល្មើស និង បទបញ្ញត្តិច្បាប់ដែលយកមកអនុវត្ត, រៀបរាប់ពីអង្គហេតុដែលពាក់ព័ន្ធ, បញ្ជីសាក្សី(បើមាន) និង ចំនួនសំណងនៃការខូចខាត, ចុះកាលបរិច្ឆេទ, និងចុះហត្ថលេខា។
ជំហ៊ានទី២៖ ផ្ញើសំណុំឯកសារនេះទៅការិយាល័យចៅក្រមស៊ើបសួរ ដោយផ្ញើទៅកាន់ប្រធានការិយាល័យចៅក្រមស៊ើបសួរ។

ចំពោះបទល្មើសឧក្រិដ្ឋ, បទល្មើសសារព័ត៌មាន, ឬបទល្មើសបោះឆ្នោត ជនរងគ្រោះមិនចាំបាច់ប្ដឹងទៅព្រះរាជអាជ្ញាសិនទេ។ ជនរងគ្រោះត្រូវដាក់បណ្ដឹងផ្ទាល់ទៅចៅក្រមស៊ើបសួរតែម្ដង។

គ. អត្ថប្រយោជន៍នៃការដាក់ពាក្យជាដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី

១. ដើម្បីឲ្យបណ្ដឹងអាជ្ញាមានចលនា
២. មេធាវីដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីអាចមើលសំណុំរឿងបាន
៣. ភាគីដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីត្រូវទទួលដំណឹងអំពីការជឿនលឿននៃរឿងក្ដី
៤. ភាគីដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីអាចស្នើសុំឲ្យចៅក្រមស៊ើបសួរចាត់វិធានការស៊ើបអង្កេតជាក់លាក់ណាមួយ
៥. ភាគីដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីអាចធ្វើបណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍បាន។

ឃ. គុណវិបត្តិនៃដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី

១. ត្រូវបង់ប្រាក់តម្កល់ជាកិច្ចធានាបណ្ដឹងដោយបំពាន

[16] បណ្ដឹងមួយដែលបុគ្គលម្នាក់បានដាក់ទៅព្រះរាជអាជ្ញាដើម្បីជូនព័ត៌មានថា គាត់ជាជនរងគ្រោះនៃបទល្មើសមួយ ហើយស្នើឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាធ្វើបណ្ដឹងអាជ្ញាចំពោះជនល្មើស និងទាមទារសំណងនៃការខូចខាត។ បណ្ដឹងសាមញ្ញមួយអាចដាក់ដោយផ្ទាល់ទៅព្រះរាជអាជ្ញា ឬតាមរយៈប៉ូលីស។ បណ្ដឹងនេះមិនចាំបាច់និយាយឲ្យបានច្បាស់លាស់អំពីប្រភេទនៃបទល្មើស និងបញ្ញត្តិច្បាប់ដែលត្រូវចោទប្រកាន់ជនល្មើសឡើយ។

២. ត្រូវចង្អុលបង្ហាញពីបទល្មើសជាក់លាក់ និងបញ្ញត្តិច្បាប់ដែលអាចយកមកអនុវត្តបាន។ កិច្ចការនេះ ត្រូវការមានអ្នកជំនាញច្បាប់ជួយព្រាងពាក្យបណ្តឹង
៣. អាចមើលសំណុំរឿងបានតែចំពោះមេធាវីប៉ុណ្ណោះ
៤. ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីមិនអាចជាសាក្សីបានទេ។ តុលាការអាចស្តាប់តែចម្លើយរបស់គាត់ប៉ុណ្ណោះ
៥. បើភាគីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីចាញ់ក្តី គាត់ត្រូវសងសំណងនៃការខូចខាតទៅចុងចម្លើយ ថ្លៃដំណើរការនីតិវិធី (ឬក្នុងករណីខ្លះអាចទទួលខុសត្រូវចំពោះបណ្តឹងបរិហារបង្កាច់កេរ្តិ៍)។

៨. ករណីសិក្សា: សំ ចាន់គា (អាដហុក)

៩. ការប្រៀបធៀបជាមួយប្រទេសផ្សេងទៀត

គន្ថនិទ្ទេស (ឯកសារយោង)

1. Code Pénal : Nouveau Code Pénal, Ancien Code Pénal, Dalloz, 1994-95
2. Jean Larguier, Anne-Marie Larguier, Droit pénal spécial, Dalloz, 11e édition, 2000
3. Michaele Sanders, Fact/Opnion Disticntion: An Analysis of the Subjectivity of Language and Law, Marquetter Law Review, 1987 (Available at http://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1846&context=mulr)
4. Jeffrey L. Kirchmeier, The Illusion of the Fact-Opinion Distinction in Defamation Law, Case Western Reserve Law Review, 1988-89
5. 750 F2d 970 Ollman v. Evans (http://openjurist.org/print/288567)
6. Sim v. Stretch [1936] 2 All ERR 1237, 1240, per Lord Atkin.
7. Sarah Thornthon v. Telegraph Media Group Limited (http://www.5rb.com/docs/Thornton%20v%20Telegraph%20Media%20Group%20Ltd%20%5B2010%5D%20EWHC%201414%20(QB).pdf)
8. Cour de cassation, Chambre criminelle, Arrêt no. 2939 du 17 juin 2008, available at :http://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/chambre_criminelle_578/arrets_579/br_arret_11684.html#
9. Porter plainte avec constitution de partie civile, available at : http://vosdroits.service-public.fr/F20798.xhtml